

PASSIE

Jongeren
en
immaterieel
erfgoed

Pharos

INHOUD

Colofon

CIP-gegevens Koninklijke Bibliotheek Den Haag

Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed.

Passie, jongeren en immaterieel erfgoed / Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed.

Beilen: Pharos uitgevers

ISBN 978 90 79399 74 1

NUR 694

Trefw. Tradities, Immaterieel erfgoed

Eerste druk: december 2015

© 2015 Pharos uitgevers

Vormgeving: Via Bertha, Utrecht

Redactie: Anneke Munnik en Ineke Strouken

Interviews: Elise Meier en Elise Maasackers

Foto's: Rick Huisinga, Nationale Beeldbank, Dick Teske, www.immaterieelerfgoed.nl

Met dank aan Ton Fischer

Druk- en bindwerk: Stronkhorst Boekbinders BV, Groningen

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt worden, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Passie verbindt	6	Metworstrennen	50
Molenaar	8	Schuttersgilde	52
Bloemencorso Zundert	10	Varsity	54
Beiaardcultuur	12	Bloemencorso Valkenswaard	56
Heggenvlechten	14	Diamant bewerken	58
Carbidschieten	16	Oud Limburgs Schuttersfeest	60
Hennakunst	18	Papierknipkunst	62
Vreugdevuur	20	Passiespelen Tegelen	64
Circuscultuur	22	Pinksterbruidjes Borne	66
St. Brigida denhalen	24	Wecken	68
Chanoeka	26	Sinterklaasfeest	70
Angisa binden	28	Valkerij	72
Klommen maken	30	Circusacrobatiek	74
Draaksteken	32	Poaskearts Ootmarsum	76
Fruitcorso	34	H. Bloedprocessie Boxtel	78
Vendelzwaaien	36	Reuzencultuur	80
Bloemencorso Vollenhove	38	Woonwagencultuur	82
Hoornse kermis	40	Rijden in dameszadel	84
Brabantsedag	42	Acht van Chaam	86
Tielsche kermiskoek	44	Zomercarnaval	88
Bloemencorso Lichtenvoorde	46	Sint-Maarten	90
Koningsdag	48	Staphorster stipwerk	92

PASSIE VERBINDT

De eerste stap in de plaatsing van een traditie op de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nederland is het volgen van een informatiebijeenkomst. Elke maand ontvangen wij een aantal gemeenschappen. Dat zijn mensen van dikwijls zeer uiteenlopende tradities. Zo hebben we wel eens de vertegenwoordigers van de Alkmaarse kaasmarkt, de Marroncultuur, de snuifreders, de studentenverenigingen en de traditionele visserij tegelijk op bezoek gehad. Het eerste wat ons opvalt, is de passie die ze hebben voor hun traditie. Ze vertellen er met heel veel liefde over. Hun enthousiasme slaat dan ook over op ons. Zelfs als een traditie ver van je af staat, word je meegesleept en ga je er een beetje van houden.

Het tweede wat opvalt, is hun gevoel dat ze in een traditie staan. De deelnemers aan een informatiebijeenkomst beginnen bijna altijd meteen de geschiedenis van hun traditie te vertellen. Soms moeten wij dat afremmen, want immaterieel erfgoed gaat in eerste plaats over nu en het is juist de toekomst waarover nagedacht moet worden.

Wat ook opvalt: tradities verbinden. Want aan het begin van de informatiebijeenkomst vragen wij ons weleens af of er wel een klik komt tussen de deelne-

mers met al die verschillende tradities, maar tegen het einde van de middag wisselen ze allemaal namen en adressen uit. En datzelfde beeld geven ook de contactdagen. Die groeien ook steeds meer uit naar dagen waar je elkaar allemaal weer treft en kunt bijpraten.

Jongeren zijn een onmisbare schakel

Allemaal willen ze hun traditie doorgeven aan de volgende generaties en zich inzetten om hun erfgoed toekomst te geven. Immaterieel erfgoed is levend erfgoed. Het zit in de harten van mensen, die niets liever willen dan hun liefde doorgeven.

Daarom zijn bij immaterieel erfgoed best veel jongeren betrokken. Ook al zou je dat op het eerste gezicht niet zeggen, want jongeren en tradities lijken een tegenstelling. Maar niets is minder waar. Jongeren nemen niet alleen tradities over van hun ouders, ze passen ze ook aan de eigen tijd aan. Jongeren zijn een onmisbare schakel in het behoud van het immaterieel erfgoed. De jongeren die zijn betrokken bij een traditie besteden een groot deel van hun vrije tijd aan het immaterieel erfgoed. Van een vreugdevuur tot wecken, passiespelen, zomercarnaval en denhalen. Er gaat veel tijd en energie in zitten, maar ze doen het met heel hun hart. Het is iets van hen. Hoe komt het dan toch dat

het betrekken van jongeren in veel erfgoedzorgplannen een actiepunt is? Is het een kwestie van 'onbekend maakt onbemind'? Is het omdat jongeren heel anders opgroeien in een wereld die de laatste halve eeuw erg veranderd is?

Met hart en ziel

De jongeren die in dit boek aan het woord komen, maken u graag deelgenoot van hun passie voor hun immaterieel erfgoed. Het boek laat zien dat veel jonge mensen zich met hart en ziel inzetten voor hun traditie en ook dat zij moderne jonge mensen zijn, die midden in het leven staan.

Vaak noemen zij de saamhorigheid, de gezelligheid en het samenwerken als hoogtepunten. Tradities verbinden mensen. Bij de bloemencorso's en het draaksteken zijn hele dorpen betrokken. Samen zetten de inwoners zich in om iets heel moois tot stand te brengen. Van jong tot oud doet mee. Dat maakt zo'n traditie tot een terugkerend hoogtepunt. De Queen van het zomercarnaval wordt helemaal gelukkig van het samen dansen. De deelnemers aan de Varsity ontmoeten niet zelden hun partner bij het roeien. De winnaar van het metworstrennen is zijn hele leven lang een held in Boxmeer.

Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed Nederland

Zo heeft iedereen die in het boek aan het woord komt zijn eigen passie voor immaterieel erfgoed. Ik hoop dat hun enthousiasme aanstekelijk werkt.

Ineke Strouken

Directeur Nederlands Centrum voor
Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed
Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland

MOLENAAR

Over tien jaar liggen de molens misschien wel voor het oprapen.

Jippe Kreuning ging op zijn negende met zijn ouders in een poldermolen wonen. Zijn vader was daar molenaar. Jippe vond het beroep van molenaar eigenlijk helemaal niks. Het was voor oude mannen en het stonk altijd zo in de molen. Vanaf zestien jaar mogen kinderen meedoen aan de opleiding voor vrijwillig molenaar en Jippes vader gaf hem daar toen ook voor op. Jippe had er weinig zin in, maar uiteindelijk bleek het best leuk en werd hij erdoor gegrepen. Op zijn achttiende deed hij examen en was toen de jongste molenaar van heel Nederland. 'Veel mensen staan er niet bij stil dat de molen een grote invloed heeft gehad op de geschiedenis van Nederland. Zelfs de Amerikaanse Onafhankelijkheidsverklaring is op Zaanse molenpapier gedrukt. Maar heel weinig mensen weten dit soort dingen. En dan heb ik het nog niet eens over het droog houden van Nederland, door middel van de poldermolen. Die geschiedenis vind ik er zelf heel leuk aan.' Een groot probleem is dat er weinig aanwas van jongeren is. 'Ik probeer wel mijn vrienden te interesseren door veel over de molens en het vak te vertellen. Een molen is eigenlijk een heel groot zeilschip, alleen ga je nergens heen. Zeker als je echt aan het malen bent, dan is het is best wel cool om dat te bedienen. Het werkt allemaal heel ingenieus. En ik vind het leuk, dat het zo oud is. Het verschil met vroeger is dat je het nu doet als liefhebber. Vroeger moesten mensen het doen om te kunnen overleven. Het is niet dat ik terug wil naar vroeger, maar ik vind het fijn om er nu mee bezig te zijn. Het is een soort van tijdreizen.' Jippe hoopt dat hij later ook in een molen kan wonen. 'Dat is het voordeel van als er weinig jongeren zijn, over tien jaar liggen de molens misschien wel voor het oprapen. Dat is misschien het enige positieve punt eraan, dat er weinig jongeren zijn.'

Het werk van een molenaar is het laten draaien van de molen, om te malen, te zagen, te pompen of olie te slaan. De verschillende soorten molens hebben allemaal een eigen bedieningswijze.

De molen is geen Nederlandse uitvinding, de Perzen hadden ze al in de negende eeuw. Rond 1200 kwam de windmolen, de standerdmolen, voor het malen van graan in gebruik. Rond het begin van de vijftiende eeuw werden er ook molens gebruikt voor de bemaling van polders.

Vanaf de zeventiende eeuw nam het aantal molens enorm toe en daarmee ook het aantal molenaars. Het hoogtepunt lag in de tweede helft van de negentiende eeuw, in Nederland stonden toen ruim 9000 molens. Niet alleen voor de ontwikkeling van de landbouw en de nijverheid hebben de molens een essentiële rol gespeeld, maar ook voor het droog houden van de polders. Na de Tweede Wereldoorlog zorgden technische en economische veranderingen ervoor dat vrijwel alle molens tot stilstand kwamen en daarmee leek het beroep van molenaar te verdwijnen. Tegenwoordig houden nog een aantal beroepsmolenaars en een groot aantal vrijwillige molenaars de molens in Nederland draaiende. Er is inmiddels een officiële opleiding voor molenaar.

BLOEMENCORSO ZUNDERT

De meeste jongeren in Zundert zijn als kind meegenomen naar de corsotent en blijven dan plakken.

De vader van **Josefien Renne** was vroeger voorzitter van hun buurtschap. Op een gegeven moment nam hij zijn dochter eens mee naar de corsotent en toen sloeg de vonk over. Inmiddels is Josefien alweer een aantal jaren een fanatieke deelnemer aan het corso. Ze is er vrijwel het hele jaar mee bezig. In de winter wat minder, maar in de zomer iedere avond wel een paar uur en dat is vanaf begin juni tot eind september. Ze helpt met het bouwen van de corsowagens, vooral papier-maché, en in het laatste weekend met het vaststikken van de bloemen. Haar vader is momenteel voorzitter van de hele organisatie. Zundert telt twintig buurtschappen, die een hechte eenheid vormen. Natuurlijk is er ook wel contact tussen de buurtschappen onderling, maar het is vooral het eigen buurtschap waarbinnen de sociale contacten plaatsvinden. Jongeren zijn net zo betrokken als de oudere generatie. Ze brengen bovendien nieuwe technieken en nieuwe beelden met zich mee. Vroeger was het al heel wat dat mensen iets namaakten, zoals een beest. Nu bestaan de voorstellingen op de wagens uit veel meer verhaallijnen, zijn het meer abstracte beelden. Je moet nu beter kijken om te zien wat het is.

Het corso wordt je in Zundert als het ware met de paplepel ingegoten. De meeste jongeren in Zundert zijn net als Josefien als kind meegenomen naar de corsotent en daar blijven hangen. Er is weinig felle concurrentie tussen de verschillende wagens, de prijs doet er eigenlijk niet zo erg toe. Natuurlijk geeft het je wel een gevoel van trots als je eigen wagen langsrijdt, maar het maakt niet uit wat voor prijs je haalt. De mensen die de wagens hebben gebouwd, vieren nog twee dagen feest na het corso.

'Wat ik het leukste vind aan de traditie is de gezelligheid. Het corso zorgt voor een groot saamhorigheidsgevoel in Zundert. Het corso is gewoon een heel mooi gebeuren, het mag eigenlijk niet verloren gaan. Het is het symbool voor Zundert,' vindt Josefien.

Het Zundertse bloemencorso is in 1936 ontstaan. Enkele notabelen wilden toen met een corso de Oranjefeesten nieuw leven inblazen. Op 8 september 1936 trok het eerste bloemencorso door de straten van Zundert en het sloeg meteen aan bij de bevolking. De eerste jaren waren de corso's nog bescheiden van omvang.

In 1946 werd gekozen voor een nieuwe organisatiestructuur voor de bouw van de wagens: voortaan waren het enkel geografisch afgebakende buurtgemeenschappen die mochten deelnemen. Vanaf de jaren vijftig van de vorige eeuw namen ook de kunstzinnige aspiraties toe en werd het ontwerp belangrijk. De wagens werden steeds mooier en steeds groter. In die tijd trok het bloemencorso al vele duizenden bezoekers van buiten Zundert.

In de jaren negentig werd er sterk geëxperimenteerd met allerlei bouwstijlen en kwam er steeds meer aandacht voor figuratie en theater. Op de wagens verschenen allerlei bewegende onderdelen en werd er gebruikgemaakt van andere materialen dan dahlia's. Het corso trekt op de eerste zondag van september door de straten van Zundert. Het is een spannende competitie wie de mooiste met dahlia's versierde praalwagen kan bouwen. In november is er een fototentoonstelling, in januari wordt het erevaandel uitgereikt aan de buurtschap die gewonnen heeft. De kernwaarden van het corso zijn saamhorigheid, creativiteit en competitie.

BEIAARDCULTUUR

Het is een machtig gevoel om zoveel ton aan brons tot klinken te brengen.

In het leven van **Lydia Zwart** en **Jan-Geert Heuvelman** neemt de beiaard een belangrijke plaats in. Lydia is het beiaard spelen met de paplepel ingegoten. Haar vader is beiaardier en die nam haar al mee de torens op toen ze nog een klein meisje was. Op haar zeventiende besloot ze om zelf beiaard te leren spelen. Ze studeerde aan de Koninklijke Beiaardschool in Mechelen en kreeg ook les van haar vader. Jan-Geert raakte via een docent op de middelbare school geïnspireerd door de beiaard. Deze docent, die ook journalist was, nam hem mee naar de ingebruikneming van het met nieuwe klokken uitgebreide carillon in Rijssen. Hij vond dit zo indrukwekkend dat hij orgel en beiaard ging studeren aan de Nederlandse Beiaardschool, onderdeel van de Hogeschool voor de Kunsten te Utrecht. Momenteel is hij beiaardier in Lochem.

Beiden doen veel moeite om kennis over de beiaard te verspreiden onder een groter publiek. Zij zijn dagelijks bezig met de beiaard. Lydia bespeelt de beiaard en geeft daarnaast lezingen over het instrument, dat al meer dan vijfhonderd jaar een typisch Nederlands stadsinstrument is. Jan-Geert onderneemt als beiaardier in Lochem ook het nodige om belangstelling te genereren. Hij nodigt mensen – vooral kinderen – graag uit om de toren binnen te komen zodat zij kunnen zien hoe de beiaard wordt bespeeld. Beiden doen dus hun uiterste best de traditie van het beiaard bespelen te laten voortbestaan en de mensen het besef bij te brengen van de historische waarde die er aan de beiaarden verbonden is. De beiaard is een instrument dat mensen met elkaar verbindt. Beiaardiers willen graag dat het een volksinstrument blijft en arrangeren dan ook zowel westerse muziek als muziek uit andere culturen. Zo dragen zij bij aan de multiculturaliteit van onze samenleving. 'Af en toe vind ik bij de torendeur een briefje met een bedankje voor de beiaardier. Dan kan mijn dag niet meer stuk,' zegt Lydia.

De beiaardcultuur bestaat uit het bespelen van een klokken spel of een carillon door een beiaardier. Meestal hangt dit carillon in een kerktoeren en wordt het bespeeld met vuisten en voeten door een vaste stadsbeiaardier. Hierdoor worden de klepels tegen de binnenwand van de klokken getrokken. De melodieën die gespeeld worden, variëren afhankelijk van het jaargetijde en de actualiteiten. Naast het bespelen van de klokken vallen ook het versteken van de trommel (het programmeren van de melodieën die ieder kwartier automatisch klinken) en het arrangeren van muziek voor carillons onder de beiaardcultuur.

Het luiden van klokken gebeurt sinds de zevende eeuw. Het was in eerste instantie een manier om de tijd aan te duiden, om te waarschuwen voor gevaar en om mensen op plechtigheden te attenderen. In de vijftiende eeuw werden de klokken zo gegoten en opgehangen dat er ook melodieën op gespeeld konden worden. De beiaardcultuur leeft na al die eeuwen nog steeds in Nederland. De 186 handmatig bespeelde carillons van Nederland worden bespeeld door circa zestig actieve beiaardiers. De Nederlandse Beiaardschool te Amersfoort is de enige conservatoriumopleiding tot beroepsbeiaardier in Nederland en een van de weinige in de wereld.

HEGGEN VLECHTEN

Het is wel heel zwaar. Je bent toch bezig met zware hakbijlen en messen.

Luke Schippers ging vanaf 2011 elk jaar met zijn vader kijken bij het kampioenschap heggenvlechten. Zijn vader was in contact gekomen met mensen van Heg & Landschap en volgde daarna een cursus heggenvlechten. Luke mocht een aantal malen mee en raakte zelf ook geïnteresseerd. Hij hield altijd al van werken in de natuur en heeft inmiddels zijn eigen gereedschap om heggen te vlechten.

'Het is erg leuk om te doen, maar wel heel zwaar. Je bent toch bezig met zware hakbijlen en messen. Ik zie het zelf als een hobby, er is niet genoeg werk voor mensen die het professioneel doen. In de winter doen we wel klussen vrijwillig. Ik ben ermee bezig zo vaak als het kan. We hebben ook meegedaan met wedstrijden, dat was een heel leuke ervaring. Je leert daar veel mensen kennen die dit ook leuk vinden, en je wordt steeds een beetje beter.'

In Engeland is het heggenvlechten een stuk populairder. Daar zijn meer leeftijdsklassen bij de wedstrijden en is het ook competitiever. 'Mijn vader en ik kennen inmiddels ook Engelse mensen die heggenvlechten. Ik heb van een Engelse man een hakmes gekregen waar hij kampioenschappen mee gewonnen heeft. Volgend jaar willen we zelf ook in Engeland meedoen aan een wedstrijd. Het is lastig om andere jongeren uit te leggen wat ik doe. De meesten weten niet wat heggenvlechten inhoudt. Ze denken dat je alleen maar met hakmessen zit te zwaaien, maar je maakt er wel echt een heg van. De een vindt het wel grappig, de ander vindt het apart. Ik vind het zelf mooi om te weten hoe ze het heggenvlechten vroeger deden, wat voor technieken ze gebruikten. Ik vind het leuk om dat in stand te houden.'

In grote delen van Europa werden tot in de negentiende eeuw heggen rond akkers en langs veedreven gevlochten. Vanaf de negentiende eeuw werd het heggenvlechten vooral belangrijk om vee in het weiland te houden. Heggenvlechten wordt in Nederland in diverse gebieden uitgeoefend. De vlechters maken bestaande heggen, meestal doornheggen, ondoordringbaar voor vee en wild. Niet alleen werden de meidoornheggen gebruikt als afscheiding, als bijkomend voordeel bleef in de gebieden rondom de Maas na overstromingen ook vruchtbare klei op de weilanden achter. Daarnaast zijn de vaak dichtbegroeide heggen een broed- en schuilplaats voor veel vogels en andere kleine dieren.

Na de introductie van het prikkeldraad als afscheiding van de weilanden in het tweede decennium van de twintigste eeuw werden veel heggen gerooid. Vooral na de Tweede Wereldoorlog werd op grote schaal prikkeldraad toegepast en verdween in steeds meer gebieden het kenmerkende heggenlandschap. Op heel kleine schaal bleef het ambacht van heggenvlechten wel bestaan. In de jaren zeventig en tachtig kwam er wat meer belangstelling voor het heggenvlechten en hebben fanatieke natuurbeschermers het ambacht opnieuw 'uitgevonden'. Vanaf die tijd hebben diverse natuurorganisaties cursussen heggenvlechten georganiseerd.

CARBID SCHIEDEN

Tijdens de
kampioenschappen
zie je overal
mensen met een
glimlach op hun
gezicht.

Max Woltinge en Marlies Schoonheim zijn opgegroeid met het carbidschieten, een activiteit die vooral wordt beoefend in het oosten des lands. Maar ook in Gelderland en Flevoland wordt het wel gedaan. Voorwaarde is dat er genoeg ruimte is. Daarom staat men er in de Randstad in het algemeen dan ook wat negatiever tegenover. Deze traditie kan overigens wel bogen op heuse open kampioenschappen. Deze worden op oudejaarsdag gehouden even buiten Hoogeveen. Daar is het op oudejaarsdag dan ook net een oorlogsgebied met al die knallen die worden veroorzaakt door mensen die nog aan het oefenen zijn en die tot in de wijde omtrek te horen zijn.

Max gaat het hoofdzakelijk om de sfeer eromheen. 'Het is echt heel gezellig, je ziet overal jongens met hun vaders bezig en grote groepen mensen eromheen. Ik ben er al mee bezig vanaf heel klein, samen met mijn vader en vrienden. Het is een traditie die echt al jaren bestaat, zeker in onze omgeving.' Marlies assisteert haar vader meestal, ze helpt onder andere met het water in de bus doen, maar schiet nog niet zelf. Het is ook niet iets dat je zo maar even doet. Je moet de juiste techniek of gewoon puur geluk hebben. Het is van veel dingen afhankelijk: de juiste verhouding carbide en water, of de bal op een hobbel of in een kuil terecht komt, hoe de wind staat. Er gebeuren eigenlijk haast nooit ongelukken, als je het maar veilig doet. In ieder geval met een bal in plaats van een deksel en je moet niet te dichtbij staan.

'Nu er misschien nieuwe regels voor het afsteken van particulier vuurwerk komen, zou het bij ons wel eens drukker kunnen worden voor het carbidschieten. Dat is nog niet verboden. Zeker nu we op de Nationale Inventaris staan, gebeurt dat hopelijk ook niet,' zegt Marlies.

En Max: 'Als er geen carbidschieten meer zou zijn, mis je echt wat, vooral in Hoogeveen. Iedereen kijkt ernaar uit.'

Carbidschieten is een plaatselijk gebruik in sommige zuidelijke, noordelijke en oostelijke streken van Nederland. Het vindt gewoonlijk plaats op of rond oudjaar. Carbide is een anorganische verbinding van calcium en koolstof. Voor het schieten worden meestal brokken carbide gebruikt. In Hoogeveen worden op oudejaarsavond al jaren de Open Drentse Kampioenschappen Carbidschieten gehouden. Carbide wordt in een melkbus gelegd en enigszins nat gemaakt met water, waarna de bus wordt afgesloten met een (plastic) bal. Het zich vormende gas wordt door een klein zundgat ontstoken en ontploft met een dreunende knal, waarbij de bal uit de bus schiet en tientallen meters verderop terecht komt. Door de hoeveelheid carbide en water en de tijdsduur tot ontsteking te variëren, is het een sport een optimale knal te veroorzaken en de bal zo ver mogelijk weg te schieten.

HENNAKUNST

Het zijn niet alleen leuke plaatjes, maar er zit ook een rituele betekenis achter.

De ouders van **Fatima Oulad Thami** komen uit Marokko en Nederland. Tijdens familiebezoeken in Marokko werd ze al gefascineerd door de hennaversieringen. In die tijd was het in Nederland nog niet zo bekend. Als kind leerde ze eerst nog de henna met een stokje aan te brengen, maar kreeg al snel een echte hennanaald om het uiteindelijk, volwassen geworden, professioneel te gaan doen.

'Het is echt mijn passie geworden. Ik vind het leuk om te doen, word er echt rustig van. Maar ik wil ook graag de verhalen erachter doorgeven, vertellen over de symboliek en cultuur. Het zijn niet alleen leuke plaatjes, maar er zit ook een rituele betekenis achter. Daarnaast is het tijdelijk. Je doet je best om het mooi te maken en na twee weken is het weg, maar de ervaring blijft je bij. Die vergankelijkheid, net als het leven, is voor mij juist het aantrekkelijke.'

Naast het opvoeden van haar zoontje is ze er de hele dag mee bezig. 'Het liefst kruip ik weg met een hennaspuit om nieuwe ideeën op te doen. Ik geef workshops, ga naar kinderfeestjes, scholen, markten. Voor mij is het is heel meditatief, een echte uitlaatklep. Aan de ene kant is het leuk om nieuwe dingen te creëren, aan de andere kant ben je heel intensief met mensen bezig. Mijn meeste vriendinnen staan erachter. De mensen die er anders tegenaan kijken veranderen meestal wel van mening als ze het verhaal erachter horen. Mijn ervaring is dat het scheelt als je zelf positiviteit uitstraalt.'

Hennaversieringen hebben al een lange reis gemaakt. Het is ooit ergens begonnen, wellicht in het oude Egypte en nu heeft het Nederland bereikt. Fatima vindt het heel natuurlijk dat het nu hier is, met alle culturen die hier wonen. 'Voor mij is henna in ieder geval heel belangrijk, het is een onderdeel van mijn identiteit geworden.'

Hennakunst is het maken van tijdelijke versieringen op de huid met kleurstof uit hennabladeren. De pasta wordt aangebracht met een glazen injectiespuit met een stompe naald. Er worden tekeningen op de huid gemaakt. Na het intrekken en afwassen van de pasta blijft er een roodbruine kleur op de huid achter, die na ongeveer twee weken weer verdwenen is. Hennaversieringen worden bijna uitsluitend bij vrouwen aangebracht, het is een traditie voor en door vrouwen uit onder meer het Midden- en Verre Oosten. Henna wordt altijd gebruikt bij feestelijke gelegenheden. De symbolen die gebruikt worden, zijn die van vruchtbaarheid, kracht en geluk of bescherming tegen het boze oog. De patronen en motieven verschillen per land en zelfs per streek. Het gebruik van henna is al eeuwenoud. Er zijn mummies gevonden met hennaversieringen op het haar en de nagels. Omdat de hennatraditie eeuwenlang mondeling werd doorgegeven, is er weinig opgeschreven over de technieken en gebruiken. De hennatraditie in Nederland heeft veelal een Marokkaanse oorsprong. De verschillende hennaculturen van over de hele wereld hebben elkaar beïnvloed en lopen tegenwoordig door elkaar heen. Nieuw is de toevoeging van glitters, kristallen en edelsteentjes.

VREUGDEVUUR

Die fijne sfeer bij het bouwen en branden is geweldig.

Wesley IJzendoorn en Mike van den Dulk zijn er al van jongs af aan bij geweest, bij het vreugdevuur op het Noorderstrand van Scheveningen. Zo gauw ze dat konden, begonnen ze te helpen met sjouwen en bouwen. Het samenzijn met vrienden, de gezelligheid, maar ook de onderlinge strijd met het vreugdevuur van Duindorp, dat trok hen vanaf het begin enorm aan. Ze nemen er tussen kerst en oud en nieuw zelfs speciaal voor vrij. Maar ook gedurende de rest van het jaar wordt er gewerkt aan de voorbereidingen, zoals het bellen met bedrijven en het regelen van pallets.

Wesley en Mike beschouwen het Vreugdevuur als een belangrijke bouwsteen voor de identiteit van Scheveningen. De onderlinge solidariteit komt voort uit de tijd dat het nog een vissersdorp was. Die saamhorigheid dreigt nu te verdwijnen, vinden ze. Dus doen ze er alles aan om de voorwaarden voor het voortbestaan van het vreugdevuur te scheppen. Daarbij worden ze steeds creatiever. Ze verkopen T-shirts en staan met spandoeken op Vlaggetjesdag, een belangrijke feestdag voor Scheveningen.

Ook op het Zuiderstrand wordt een vreugdevuur gebouwd. Met oudjaar gaat er tegelijkertijd de vlam in, zodat er binnen kijkafstand twee enorme vuren branden.

Scheveningen is van oudsher een vissersdorp. Vroeger werd er bij tal van feestelijkheden fikke gestookt op het strand van Scheveningen. Vanaf de tijd dat in Nederland kerstbomen in zwang kwamen, rond 1850, begon de Scheveningse jeugd ze na de kerst te verzamelen om er een brandstapel van te maken die op oudejaarsavond ontstoken werd. In de Tweede Wereldoorlog stopte men een korte tijd met deze traditie, omdat Scheveningen Sperrgebied werd. Na de oorlog werd oud en nieuw uitbundiger gevierd en ontstond er een kerstbomenjacht in de straten van Scheveningen en Den Haag. In die tijd was het vooral een concurrentiestrijd tussen verschillende buurten, waarbij het er soms heftig aan toe ging.

De Gemeente Den Haag zag die onrust met lede ogen aan en probeerde het in te dammen. Dat leidde ertoe dat sinds 1990 alleen nog maar met pallets op het strand gebouwd mag worden. Sindsdien is het vooral een concurrentiestrijd geworden om de hoogste en grootste brandstapel tussen Scheveningen-Dorp op het Noorderstrand en Scheveningen Duindorp op het Zuiderstrand. Op oudejaarsavond trekt het vuur vele duizenden toeschouwers, ook uit het buitenland.

CIRCUSCULTUUR

Ik zie mezelf
nog wel ooit
meereizen met
een circus, met
dieren werken.

“Circus beschouw ik als een van de meest pure vormen van live entertainment. Er is weinig ruimte voor fake, het is de ultieme reality show,” zegt **Simon de Winter**. Hij is geboren en opgegroeid in Antwerpen, maar zijn tante uit Amsterdam nam hem vanaf zijn vierde elk jaar mee naar het Wereldkerstcircus in het Koninklijk Theater Carré. Daar werd de basis gelegd voor zijn liefde voor het circus. Met het klimmen der jaren werd de fascinatie alleen maar groter. Als tiener begon hij een website met foto’s en nieuwtjes uit de circuswereld en hij reisde België, Nederland en Duitsland af naar circusvoorstellingen. Momenteel is hij secretaris van de branchevereniging voor Nederlandse circusondernemingen, de VNCO. Hij staat zelf niet in de piste, maar is blij op een professionele manier verbonden te zijn aan het circus.

‘Mijn liefde voor dieren heb ik te danken aan het circus. Ik zie het circus als een soort moderne Ark van Noach. Circusdieren zijn ware ambassadeurs voor hun soortgenoten in het wild. Wat je kent, zal je liefhebben. Wat je bemint, zal je beschermen. Circus brengt dieren dicht bij de mens. Kinderen komen zo op jonge leeftijd al in aanraking met dieren. Oog in oog staan met een olifant en hun natuurlijke vaardigheden ervaren, ook dat is conservatie. De VNCO pleit al lang voor duidelijke regels en meer controle, zoals in Duitsland of Frankrijk. Het voordeel van circus is dat het naar je toe komt, het is ook bereikbaar voor mensen die minder mobiel zijn. Het beeld dat sommige mensen van circus hebben, is ontzettend gedateerd. Ze hebben niet meegekregen dat ook het circus constant evolueert. Er is goede marketing nodig om het circus te helpen dit beeld bij te stellen. Wat me opvalt, is dat de laatste tijd vaak jonge koppels in het publiek zitten, zonder kinderen. Dat is een goede ontwikkeling. Er zijn zo veel soorten circussen, er is voor ieder wat wils.’

Het circus is ontstaan in Engeland, waar in 1770 Philip Astley, een voormalige sergeant-majoor uit het Britse leger, begon met het geven van dressuurvoorstellingen met paarden. Om zijn programma meer kleur te geven, voegde hij er na verloop van tijd allerlei andere artiesten aan toe. Via het Europese vasteland verspreidde de kunstvorm zich over de hele wereld. In Nederland werd het circus geïntroduceerd door de Engelse kunstrijder Jacob Bates en de Nederlandse draadkunstenaar Pieter Magito. De families Strassburger, Mullens en Boltini zijn gerenommeerde circusnamen uit het verleden. Uiteraard heeft ook Oscar Carré, die het Koninklijk Theater Carré liet bouwen, een belangrijke bijdrage geleverd aan het circus in Nederland.

Naast Nederlandse circusondernemingen zoals Herman Renz en Circus Sijm reizen er ook buitenlandse circussen in Nederland. Tijdens de wintermaanden is het fenomeen kerstcircus niet meer weg te denken. Er zijn ook circussen met alleen menselijke acts zoals Cirque du Soleil, die vaak een meer theateraal verhaal uitbeelden. Ons land beschikt over twee hbo-opleidingen voor circusartiesten.

ST. BRIGIDA DEN-HALEN

Ik kan eigenlijk geen jongen opnoemen uit Noorbeek die niet bij de jonkheid is gegaan.

Peter Ramaekers en Roel Elissen zitten beiden in het bestuur van de Jonkheid Sancta Brigida O.P.N. waarvan een van de belangrijkste activiteiten het halen van de Brigida-den is. De Jonkheid bestaat uit vrijgezelle mannen die allen in Noorbeek moeten wonen. Vrijwel iedere jongen wordt op de basisschool al lid van de jeugd-Jonkheid. Voor wie later gaat studeren wordt er een uitzondering gemaakt op de regel dat je in Noorbeek moet wonen. Maar daarna moet je wel weer terugkomen, de meesten doen dat. In het dorp bestaat een grote betrokkenheid bij deze traditie.

Peter doet het technische werk bij het bestuur. Zaken zoals het regelen van de paarden voor het denhalen en defect materiaal repareren. Roel houdt zich bezig met, zoals hij zelf zegt, het denkwerk, zoals het aanvragen van vergunningen en het bijhouden van allerhande administratieve besommeringen zoals het regelen van papierwerk. Tijdens de rustige perioden komen ze eens in de drie maanden bij elkaar. Maar in de drukke perioden, zoals een maand vóór het Brigida-denhalen en drie weken voor de Bronk is men iedere avond intensief bezig. 'De Jonkheid is de basis van een mooie traditie, het is iets dat het dorp bijeenhoudt, ook al is het alleen voor mannen,' zegt Roel. 'Niet alleen mooi, maar ook heel oud,' vult Peter aan. 'Het Brigida-denhalen wordt al meer dan 375 jaar gedaan. Als je een keer niet meegaat voel je je schuldig. Het is een soort eergevoel. Vooral het moment dat je met de den terugkomt in het dorp met die lange stoet paarden en de mensen dan klappen, dat is het mooiste.'

Op de dag van het Brigida-denhalen werkt niemand in Noorbeek. Het is ook de enige dag dat je alle leden van de Jonkheid ziet. Iets wat zelfs bij de processie niet gebeurt. En als de stoet aankomt op D'r Pley, het kerkplein, ziet het er zwart van de mensen. Bijna geen inwoner van Noorbeek laat dan verstek gaan.

In 1634 beloofden de inwoners van het Zuid-Limburgse dorp Noorbeek aan hun patrones Sint Brigida om ieder jaar een den te zullen halen en te planten, als de veeziekte die Noorbeek en omgeving teisterde, zou verdwijnen. De veeziekte verdween, het vee werd gespaard en zo wordt er al meer dan 300 jaar lang door de inwoners van Noorbeek vol trouw aan deze belofte voldaan. Ter ere van hun beschermvrouwe, de patrones van vee en parochie, *ter iere van Sint Brij.*

Bij het opstellen van de statuten voor de Jonkheid Sancta Brigida O.P.N. (Heilige Brigida bid voor ons) in 1982, werd 1634 aangehouden als oprichtingsjaar. Mogelijk bestond de vereniging al eerder, maar dat is niet meer te achterhalen.

De Jonkheid bestaat uit vrijgezelle mannen die in Noorbeek zijn geboren, getogen en nog wonen. De Jonkheid heeft het doel het handhaven en eventueel uitbreiden van de tradities die in de voormalige gemeente en parochie Noorbeek voortleven. Het halen van de Sint Brigida-den en het organiseren van de jaarlijkse sacramentsprocessie de Bronk zijn de meest in het oog lopende activiteiten van de Jonkheid.

CHANOEKA

Elk volk is
welkom om het
mee te vieren.

Rina Steinberg groeide op met Chanoeka. Ze is joods geboren en haar vader is rabbijn. Ze zat ook op een joodse school en heeft heel goede herinneringen aan Chanoeka. Vooral als er gasten bij hen thuis kwamen en samen acht dagen lang de kaarsjes werden aangestoken en er samen werd gezongen en gegeten.

Rina geeft les op een joodse school en vertelt nu zelf het verhaal over Chanoeka aan de kinderen. 'Juist het verhaal en de betekenis maken het feest zo waardevol,' zegt ze. 'Als je die niet kent, is het inhoudsloos en leeg. Ook al is het verhaal duizenden jaren oud, ook nu nog kunnen we ervan leren. Met Chanoeka help ik mijn ouders met de voorbereidingen. Dan maken we latkes, aardappelkoekjes, en soefganiot, zoet gebak, beide in olie gebakken. Ik steek ook zelf de kaarsjes aan nadat de zegens zijn uitgesproken. Eigenlijk ben je er gedurende die acht dagen continu mee bezig, niet alleen met je handen, maar vooral ook in je hoofd en hart.'

Rina vindt dat Chanoeka eigenlijk voor heel Nederland van belang is, omdat het een feest is voor iedereen. 'Het brengen van licht en hoop is zo'n krachtige boodschap. Eigenlijk vindt iedereen die ik ken Chanoeka interessant, vooral als ik het uitleg. Vaak komen ze dan ook naar de openbare viering. We willen graag dat iedereen het meeviert, zodat we kunnen bijdragen aan een betere wereld. Het is een feest voor joden en niet-joden. Ik vind het heel belangrijk dat dat blijft bestaan, voor eeuwig.'

Mijn dochtertje is nu ruim een jaar. Vorig jaar neuriede ze de liedjes al een beetje mee en vond ze de drukte heel gezellig. Zodra ze oud genoeg is, zal ik haar de betekenis leren. Want dat is het mooiste van het feest, de betekenis. En dat je het samen viert.'

Chanoeka is een joods feest. Het feest staat ook wel bekend als 'het feest van de lichtjes' en duurt acht dagen, ter nagedachtenis aan het 'Chanoeka-wonder'. De eerste dag van dit feest begint na zonsondergang van de 24e dag van de joodse maand Kislev. Het verhaal gaat terug tot een gebeurtenis in de vierde eeuw voor Christus, toen Juda de Maccabeër met zijn volgelingen de tempel van Jeruzalem heroverde op de Griekse overheersers. Volgens de overlevering was er slechts één kruikje koosjere olie over om de menora (kandelaar) te branden tijdens de reiniging van de Tempel. Gedurende de acht dagen die nodig waren om nieuwe olie te krijgen, schonk het kruikje genoeg olie om de menora brandend te houden. Dit wonder staat symbool voor het brengen van licht en vrede in de wereld.

De voornaamste gebruiken zijn het aansteken van kaarsjes in de chanoekia (een 8+1-armige kandelaar) met uitspraak van zegeningen en zang, het gezamenlijk eten van soefganiot en latkes, het uitdelen van Chanoeka-geld of gewoon cadeautjes en het spelen met de dreidel of sevivon (een vierkantig toltje met Hebreeuwse letters).

Chanoeka is ook een openbaar feest, op veel plaatsen wordt het buiten gevierd. In Utrecht staat bijvoorbeeld een enorme chanoekia voor het stadhuis. Daar worden ook tijdens Chanoeka de kaarsen aangestoken, elke avond eentje meer tot ze alle acht branden.

ANGISA BINDEN

Het is alsof je een stukje Suriname meedraagt, je voelt je meer jezelf.

Willy Esajas heeft het binden en dragen van angisa's van huis uit meegekregen. Haar moeder was angisa-binder en droeg zelf ook elke dag een angisa. Ze bond angisa's voor anderen, tegen een kleine betaling.

De gewone bindwijzen angisa (oto baka) draagt men ongelimiteerd in Suriname. De meer bijzondere bindwijzen, zoals de prossi ede, dragen de vrouwen alleen bij speciale gelegenheden, voor grote feesten, naar de kerk of bij het vieren van de kroonjaren. Dat is wanneer iemand vijf, tien, vijftien jaar en zo verder wordt. Renaicha George, het negenjarige meisje op de foto, draagt de prossi ede en de koto (rok) die ze kreeg toen ze vijf jaar werd. Zij heeft zelf de kleur uitgekozen en liep de hele tijd zo trots als een pauw rond op haar feest. Ze voelde zich echt een prinsesje. In Nederland dragen Surinaamse vrouwen ook angisa's. Het is alsof je een stukje Suriname meedraagt, je voelt je meer jezelf. Daarnaast fleurt het mensen ook op. Aan de workshops angisa binden in Amsterdam Zuidoost doet een heel gemêleerd publiek mee, ook witte mensen. De belangstelling voor de angisa is de afgelopen jaren onder Surinaamse jongeren weer toegenomen. Een tijd lang vonden de meeste Surinaamse ouders in Nederland het niet nodig dat hun kinderen over de angisa leerden. Maar dat is veranderd. Tijdens de workshops wordt ook verteld over de traditie.

'De traditie van angisa binden vind ik erg belangrijk. Het bestaat al sinds de slavernij en deze modellen zijn typisch iets van Suriname. Ik ben er trots op dat ik aan de traditie mee mag doen en het mag helpen doorgeven. Het is iets eigens, het maakt duidelijk waar we vandaan komen. Als je weet waar je vandaan komt, weet je ook waar je naartoe gaat,' aldus Willy Esajas.

De koto (koto en jak, rok en blouse) en de angisa (hoofddoek) behoren tot de klederdracht die in Suriname is ontstaan. Volgens Afrikaans gebruik bonden vrouwen altijd doeken om hun hoofd. In de loop der tijd ontwikkelden zich verschillende koststijlen, aangepast aan verschillende gelegenheden. De angisa kan op verschillende manieren gebonden worden om boodschappen door te geven aan anderen en de stemming van de Creoolse vrouw weer te geven. Voorheen werden de koto en angisa geassocieerd met de Creoolse volksklasse, maar vandaag de dag komt het regelmatig voor dat Creoolse vrouwen uit de midden- en eliteklasse een koto-dansi organiseren. Dat is een dansfeest waarbij verschillende modellen koto worden dragen. De koto wordt altijd gedragen in combinatie met een angisa. De angisa kan wel afzonderlijk gedragen worden. Een eenvoudig model angisa is in een kwartier te maken. Een moeilijker model zoals de prossi ede kost meer tijd, zeker een uur. Je moet dan ook een lang lint vouwen en vastmaken aan de randen van de angisa. De doek waarvan de angisa is gebonden, wordt voor het binden gesteven. Als je hem gedragen hebt, berg je hem weer op. Dan is hij lang houdbaar.

KLOMPEN MAKEN

Mijn leraar heeft in drie uurtjes een paar klompen af, maar ik ben er nog wel de hele dag mee bezig.

Daniël Kosters vindt dat Nederland gewoon hét klompenland is. 'Klompen horen gewoon bij Nederland. In Enter, het dorp waar ik woon, wonen de meeste handmatige klompenmakers van Nederland. Ik ben zelf voor het eerst met het klompen maken in aanraking gekomen toen ik voor een schoolopdracht een vrijwilliger moest interviewen. Ik wist eigenlijk niet veel van vrijwilligerswerk, maar mijn moeder kende iemand die in het dorp een keer in de week klompenles gaf. Zij stelde voor dat ik die persoon interviewde. En zo is het allemaal begonnen.' Omdat hij het druk heeft met school en werk, heeft hij er alleen de donderdagavond voor. Dan zijn ze in de winter met vijf of zes klompenmakers bezig met het leren van het vak. In de zomer is er een tussenstop, dan doen ze alleen tentoonstellingen in het Klompenmuseum en geven dan ook demonstraties. 'Ik probeer het vak een beetje onder de knie te krijgen en het lukt me nu wel redelijk. Mijn leraar heeft in drie uurtjes een paar klompen af, maar ik ben er nog wel de hele dag mee bezig. Wij maken klompen met brede punten, dat zijn mannenklompen. Als ik per ongeluk iets te veel weg haal, dan wordt het een vrouwenklomp. Die hebben namelijk smallere punten. De details vind ik nog wel heel moeilijk.'

Het wordt volgens Daniël steeds moeilijker om de kennis en vaardigheid van het klompenmaken door te geven, want jongeren zijn daar minder mee bezig. Ze zitten meer achter de computer, het moet allemaal steeds makkelijker. Zijn vrienden vinden het wel knap dat hij het kan, maar ze willen zelf geen lessen volgen. Dat is jammer, want je kunt zien dat een jong persoon het snel oppikt. 'Ik vind het zelf leuk om te doen en ik vind het mooi om de traditie voort te zetten. Ik hoop dat ik het later kan doorgeven aan mijn eigen kinderen.'

De klomp behoort tot de iconen van Nederland. Van oudsher werden klompen gemaakt door boeren en vissers, zij hadden daar in de wintermaanden veel tijd voor. Het was tot voor kort een echt mannenberoep. De oudste klompen die in Nederland zijn gevonden, stammen uit de elfde eeuw. De traditie zoals die nu nog door enkelen wordt beoefend, gaat zeker 800 jaar terug en is in essentie niet veel veranderd. Er zijn wel verschillen in modellen en ook in gebruik gereedschap per regio. Het werk van een klompenmaker begint met het zagen van een geschikte boomstam in dikke plakken. Deze zogenaamde bollen zijn zo dik als een klomp lang wordt. De ambachtsman klooft vervolgens de bollen als de punten uit een taart, ieder stuk wordt één klomp. Met een handbijl brengt hij het hout in model en verfijnt dit met een paalmes. Als de buitenkant grotendeels af is, wordt de klomp uitgehouden met een speciale boor of een beitel. De klompenmaker maakt het gat zo dat een voet er prettig in past. Hij maakt een linker- en een rechterklomp die elkaars spiegelbeeld zijn en uiteindelijk worden de klompen verder afgewerkt. Dan moeten ze een aantal weken drogen, want klompen worden van vers en dus vochtig hout gemaakt.

DRAAKSTEKEN

Iedereen in het dorp leeft mee. Het draakstekenvirus noemen ze het.

Luuk Geerlings en **Maike Reinders** hebben net als bijna alle inwoners van Beesel iets met het Draaksteken. De vader van Luuk speelde altijd grote rollen in het spel en het is hem dus met de paplepel ingegoten. Maike was zelfs al figurant toen ze pas een jaar oud was. Voor beiden stond het dus al vroeg vast dat ze als speler mee zouden gaan doen.

Om het voor iedereen interessant te houden, worden er steeds vernieuwingen aangebracht in het spel. Iedere keer wordt het script aangepast, al blijft de basis hetzelfde. Er moet ook elke keer iets nieuws komen, want de volgende generatie moet wel mee willen doen. Sinds 2002 zijn er steeds meer sprekende rollen gekomen, ook voor kinderen, en dat heeft ervoor gezorgd dat er ook interesse bij de jeugd bleef.

'Iedereen in het dorp leeft mee,' vertelt Luuk. 'Het draakstekenvirus noemen ze het. In het spel zelf doen vierhonderd mensen mee, maar achter de schermen nog eens zoveel. En het is maar een dorpje van tweeduizend inwoners. Er wordt gewoon heel veel gevraagd van de mensen, maar als we iets doen, dan doen we het goed. Zo werkt het hele dorp samen tot we uiteindelijk zes of zeven voorstellingen kunnen geven waar heel veel mensen op afkomen.'

'Het is gewoon gezellig, iets dat je met het hele dorp samen kan doen. Het wordt steeds groter. Ik denk dat het goed is dat het maar om de zeven jaar is. Als het elk jaar zou zijn, dan zou je de hele tijd aan het repeteren zijn. Nu heb je iets om naar uit te kijken,' zegt Maike.

Het Draaksteken is een groot theaterstuk dat om de zeven jaar wordt opgevoerd. Dan staat het Limburgse dorp Beesel helemaal in het teken van de draak. Het is een spetterend stuk, dat is gebaseerd op de legende van Sint Joris en de draak. De honderden spelers wonen allemaal in Beesel of zijn er geboren. De inwoners bouwen zelf ook het decor, de attributen en de veertien meter lange, vuurspuwende draak. Alle huizen worden versierd met drakenvlaggen. Het spel wordt zes keer opgevoerd, voor 2500 mensen per voorstelling.

De traditie gaat terug tot in de zeventiende eeuw, toen in Beesel een schutterij werd opgericht onder het patroonschap van Sint Joris. Dit gilde zou in de jaarlijkse processie de draak steken. In 1883 werd het Draaksteken voor het eerst in drie bedrijven opgevoerd: het temmen van de draak bij de Maas, de zegetocht door het dorp, het doodsteken op de Markt. In 1935 werd binnen de schutterij een Uitvoerend Comité Draaksteken opgericht, dat de opdracht kreeg elke zeven jaar een spel te organiseren. De deelnemers aan het spel hoefden niet langer lid te zijn van de schutterij. Sinds 1967 wordt het Draaksteken op één vaste plaats opgevoerd: bij het kasteel Nieuwenbroek.

FRUIT CORSO

Het Fruitcorso is weer heel anders dan een bloemencorso: er zijn andere kleuren en andere vormen.

Thom Roodenburg en Olaf Jansen zijn elk jaar vanaf februari twee avonden per week bezig met het Fruitcorso en naarmate de zomer dichterbij komt, komt er telkens een avond bij. Vanaf begin juni zijn ze er iedere dag mee bezig. Ze vinden het allebei moeilijk om het los te laten en dat maakt op vakantie gaan bijvoorbeeld ook tot een lastige zaak. Toen ze allebei in de zomer een keer twee weken weg waren, werden ze dan ook echt gemist. 'Dat geeft stiekem ook wel voldoening,' bekennt Olaf, die al meedoet vanaf zijn achtste en sindsdien is gepakt door de corsokoorts. Daar kom je nooit meer vanaf,' zegt hij, 'Ik ben er altijd vanaf 's morgens tien uur te vinden. Je vormt al snel een vriendengroep. Ik ben als vaste kracht het aanspreekpunt en zo ben ik in het bestuur gegroeid.' Ook Thom doet al vanaf zijn achtste echt mee, maar was daarvoor ook al vaak te vinden in de hallen waar de wagens werden opgebouwd. Daarna groeide hij er langzaam in, eerst met papier-maché, schilderen, voorlijmen en later ook lassen. Aanvankelijk voor de jeugdswagen, later voor het grote werk. 'Collega's op het werk vinden het wel eens opmerkelijk dat we er zo mee bezig zijn. Maar soms komen ze ook kijken. In het echt is het heel anders en vinden ze het vaak ook mooi.' Thom en Olaf zijn ervan overtuigd dat het Fruitcorso belangrijk is voor de hele regio. Waar het vroeger een goede promotie voor de fruitboeren van de Betuwe was, is het nu een toegevoegde waarde voor de hele regio Rivierenland. En op het persoonlijke vlak leert het werken aan het corso je goed omgaan met mensen en maak het je vertrouwd met allerlei technieken. 'Het creatieve aspect, het sociale aspect, dat zijn voor mij belangrijke redenen. Ik zal het ook absoluut doorgeven aan mijn kinderen,' benadrukt Thom.

Het Fruitcorso in Tiel is een jaarlijks terugkerend evenement. Alle soorten fruit en groente, maar ook noten, zaden en graansoorten maken deel uit van de wagens van de corsostoet die het derde weekend van september door de straten van Tiel trekt. De corsostoet bestaat uit een groot aantal wagens met een maximale lengte van 14 meter. Dikwijls wordt er gekozen voor ondersteunende figuratie als aanvulling op het ontwerp. Er is ook een Kindercorso voor kinderen van vier tot en met twaalf jaar op zaterdag. Het Kindercorso bestaat al vijftien jaar. In 1961 werd het eerste corso gehouden, dat toen nog Oogst- en Fruitcorso genoemd werd. Er deden negen dorpen uit de omgeving mee. Al snel werd het voor elk dorp in de omgeving van Tiel een erekwestie om ook een corsowagen te maken. Er werden corsoverenigingen opgericht en vormgevers deden hun uiterste best om tot de verbeelding sprekende ontwerpen te maken. In de loop der tijd ontwikkelde het Fruitcorso zich tot een groot evenement.

VENDEL ZWAANIEN

Voordat je acrobatisch kunt vendelen, moet je eerst het klassieke vendelen goed onder de knie hebben.

Leroy Klenner stond als zevenjarige in zijn dorp langs de weg om naar de vendelzwaaiers te kijken. Hij was daar zo van onder de indruk dat hij zich direct daarna aanmeldde bij de schutterij St. Martinus Gaanderen. Hij is al aardig wat jaren lid en geeft, naast zelf vendelen, ook vendellessen.

'Ik ben nu de voorzwaaiër, de man die vooraan staat tijdens het zwaaien, de rest staat in een bepaalde formatie achter mij en doet mij na. Wij hebben bijna twintig vendeliers, waarvan er zes jeugd zijn! We proberen als één geheel, op één tempo een show neer te zetten. Het is meer dan alleen met een vlag zwaaien, het is echt een teamsport. Het draait om saamhorigheid.'

Enkele jaren geleden kwam daar voor Leroy ook het acrobatisch vendelen bij. Bij acrobatisch vendelen gooi je bijvoorbeeld het vaandel in de lucht en je maakt er een koprol over. Het draait hierbij echt om behendigheid en originaliteit. Overigens moet je voordat je acrobatisch kunt vendelen, eerst het klassieke vendelen goed onder de knie hebben.

'Als mensen eenmaal de gezelligheid ervaren, dan spreekt het de meesten wel aan. Sinds een jaar of twee zijn er meer jeugd-vendeliers bij gekomen. In 2014 hadden we de Gelderse Kampioenschappen Vendelen Indoor. Daarbij zijn onze jeugd-vendeliers Gelders kampioen geworden. En zelf ben ik met acrobatisch vendelen Gelders Kampioen geworden in de junior-klasse. Alle vendeliers leven naar die kampioenschappen toe. Het is de hele dag alleen maar vendelen, meer dan 300 vendeliers komen naar één plek om te strijden om de titel. Omdat ik het al heel lang doe, vind ik het leuk om te helpen bij deze wedstrijden. Daarom ben ik nu ook bezig om jurylid van het vendelen te worden. Vanaf 2016 mag ik mij dan ook officieel zo noemen. Ik zal dan het jongste jurylid van het vendelen zijn en hoop dan ook veel van mijn eigen ervaring aan anderen te kunnen overbrengen.'

Het vaandel is waarschijnlijk in de twaalfde en de dertiende eeuw – in de tijd van de Kruistochten – in Europa terechtgekomen. Het zou toen gebruikt zijn om boze geesten te verjagen. Vendelzwaaiers vergezelden samen met de trommelaars soldaten om ze op te zwepen en om de vijand te imponeren.

Na de Middeleeuwen is er sprake van vendelen als eerbetoon aan wereldlijke en kerkelijke autoriteiten. Sinds de twintigste eeuw worden er in Gelderland wedstrijden georganiseerd voor het groepsvendelzwaaien en voor het individueel acrobatisch vendelzwaaien.

De ruim zestig schutterijen en gilden in Gelderland hebben bijna allemaal vendeliers binnen hun gelederen – in totaal meer dan 500. De schuttersgilden in Gelderland zijn verenigd in de Federatie van Gelderse Schuttersgilden en Schutterijen Sint Hubertus. De federatie heeft als doel het in stand houden en versterken van de schuttersgilden en de schutterijen. Daartoe worden onder meer schuttersconcoursen georganiseerd en lustrumdagen onder de naam Het Landjuweel van Gelderland.

BLOEMENCORSO VOLLENHOVE

De saamhorigheid die ontstaat, is zo mooi.

Tim Visscher en Jordy Winter zijn beiden begonnen bij het kindercorso, dat is voor kinderen van de basisschool en vindt 's morgens plaats. Tegenwoordig zijn ze allebei betrokken bij het 'echte' corso. Ze ontwerpen, bouwen, lassen en houden zich natuurlijk ook intensief bezig met de voorbereiding. Daarbij is de gezelligheid een niet te verwaarlozen aspect. De groepen komen uit de wijde omtrek van Vollenhove. Er wordt gewerkt met vriendengroepen, met familie, met burens. De saamhorigheid die ontstaat, vinden ze zeer waardevol.

'Het is iets voor alle leeftijden, van kleine kinderen tot gepensioneerde mensen. Ook meisjes doen mee, bij de kleinkunst en kostuums, maar ook bij het lassen. We zijn vrij in onze thema-keuze. De uitdaging is om het niveau van de wagens steeds hoger te brengen. Je kunt speciale prijzen krijgen voor de figuratie en belichting, want we rijden ook 's avonds,' zegt Jordy. De wagen van de jongens rijdt met een afstandsbediening met kabel, dat wil zeggen dat deze via een kastje bestuurd wordt door iemand die ernaast loopt. 'Dan kun je veel beter de omgeving bekijken dan wanneer je onder de wagen zit,' zegt hij. 'We beginnen op 1 mei te bouwen. Van maandag tot donderdag elke avond drie uur en dan de zaterdag de hele dag. De dagen voor het corso doen we de bloemen, dan werken we door tot het af is, zonder slaap. Maar dat heb je er wel voor over.'

Jordy en Tim vinden unaniem dat het het mooiste feest van het jaar is, ook als je niet wint. Heel Vollenhove is er op een of andere manier mee bezig. Het is een van de grotere evenementen in de stad. Op de zondag na het corso staan alle wagens tentoongesteld op het evenemententerrein, zodat iedereen ze nog eens rustig kan bekijken.'

'Het corso brengt veel saamhorigheid, ondanks de concurrentiestrijd. Maar we lenen elkaar ook dingen. Het corso maak je samen is niet voor niets onze leus.'

Het bloemencorso van Vollenhove is ontstaan rond 1905 als alternatief voor de jaarlijkse kermis. De optocht van versierde boerenwagens werd in die tijd op Koninginnedag gehouden, samen met volksspelen en groots opgezette drama's waar vrijwel de hele bevolking aan kon deelnemen. In de vijftiger jaren ontstond het corso zoals wij dat nu kennen, in het begin met allerlei allegorische voorstellingen op boerenwagens. Tegenwoordig bestaat het vrijwel uitsluitend uit praalwagens die zijn opgesierd met pompoendahlia's, vaak wel meer dan honderdduizend per wagen.

De laatste jaren worden de wagens steeds meer gecombineerd met muziek en figuranten, die moeten passen bij het thema van de wagen. De stoet praalwagens wordt afgewisseld door muziekkorpsen, afkomstig uit heel Nederland. Het corso in Vollenhove wordt tegenwoordig gehouden op de laatste zaterdag van augustus.

HOORNSE KERMIIS

Soms vragen mensen: tien dagen kermis, wat doe je al die tijd?

Lois Fraij en Lianne Anema zijn al heel lang fans van de Hoornse Kermis. Toen ze nog klein waren, gingen ze er met hun ouders heen en zodra het mocht, gingen ze alleen, met gekregen kermisgeld en gespaard zakgeld. En altijd waren er weer die moeilijke beslissingen: waar gebruik ik het voor? Nog een ritje in de botsautootjes of toch een kaneelstok? 'Ik ga er nog steeds elke dag heen en het is elke keer weer leuk,' zegt Lois. 'Er zijn ook veel verschillende themadagen, dat maakt het afwisselend. Zoals Lappendag, dan maak ik ook altijd een rondje. Dat is vaak de eerste maandag na de schoolvakantie. Dan gaan de mensen eerst 's morgens vroeg naar de markt, dan brengen ze de kinderen naar school en gaan daarna naar hun werk. Het is in die periode altijd gezellig druk. Van mij kan het niet druk genoeg zijn. Soms vragen mensen: tien dagen kermis, wat doe je al die tijd? Ze kunnen zich niet voorstellen dat het leuk blijft. Maar als je het uitlegt, komen ze ook kijken. Er zijn vaak veel nieuwe attracties, dus de kermis trekt ook echte kermisliefhebbers. En het vuurwerk wordt ook elk jaar groter, dat is heel mooi, aan de rand van het IJsselmeer.' 'Er zijn vaak mensen die je een hele tijd niet gezien hebt. Mensen komen er echt voor terug naar Hoorn. Vriendinnen van mijn studie zijn ook komen kijken door mijn verhalen en vonden het net zo leuk. En ik ben er ook echt trots op. Want de kermis is toch ook goed voor de sociale cohesie. Op de Facebookpagina van de kermis heb je plaatjes van vroeger en nu, dan zie je hoe het vroeger was. Dan realiseer je je hoelang het al bestaat, dat is wel bijzonder,' zegt Lianne.

De Hoornse Kermis wordt al sinds 1446 in de historische binnenstad gehouden. In maart 1446 werd er een derde jaarmarkt, die rond Sint Laurens (10 augustus) viel, goedgekeurd door de toenmalige graaf. Deze Laurensjaarmarkt werd de belangrijkste markt. De jaarmarkt was een hoogtepunt in het middeleeuwse stedelijk leven. De markt begon met een kermisprocessie, waarin beelden uit het leven van de patroonheilige werden rondgedragen. Aan de behoefte aan vermaak werd voldaan door reizende artiesten, muzikanten, goochelaars, poppenkastspelers, dierentemmers en toneelspelers. Theater was een belangrijk onderdeel van de kermis. Tegenwoordig staan er gedurende tien dagen in augustus ongeveer 75 attracties in de hele Hoornse binnenstad. De kermis heeft een sterke regionale uitstraling en trekt ongeveer 500.000 mensen per dag. Het festijn begint op zondag met een spectaculaire opening en een heilige mis bij de botsauto's. Een aantal van de tien dagen heeft een bepaald thema, zoals Ouderendag, Familiedag en Vrouwenavond. Op de laatste dag van de kermis, de derde maandag in augustus, wordt Lappendag gehouden. De winkels gaan die dag om zes uur 's morgens open en in de hele binnenstad staat een lint aan marktkramen. Op de vrijdag in het midden van de periode wordt een groot vuurwerk bij Schouwburg Het Park gehouden.

BRABANTSE DAG

Ik vind de
bouwperiode en
de gezelligheid
eigenlijk leuker
dan de dag zelf.

Ruud van Lierop en Inge Megens zijn in Heeze actief betrokken bij de organisatie van de Brabantsedag, een evenement dat in tegenstelling tot wat de naam doet vermoeden niet één, maar negen dagen in beslag neemt. Het hoogtepunt wordt gevormd door de cultuurhistorische optocht waaraan wordt deelgenomen door uitbundig opgetuigde praalwagens. Ruud en Inge zitten allebei in een wagenbouwersgroep.

Inge is nu al vijf jaar wagenbouwer, maar wilde op een gegeven moment wel meer doen. Daarom is ze vrijwilliger geworden bij de commissie Marketing en PR van de Stichting Brabantsedag. Daar zorgt ze er onder andere voor dat bibliotheken en instellingen informatie krijgen die ze verder kunnen verspreiden. Ruud zit bij dezelfde commissie, maar is meer bezig met de Brabantsedag Krant. Daarin wordt het programma gepresenteerd en het thema toegelicht. De krant wordt gedrukt in een oplage van 90.000 stuks en wordt in de hele regio huis-aan-huis bezorgd.

Op de dag van de optocht is iedereen in Heeze in de weer om de bezoekers een fijne dag te bezorgen. Men vindt het ook heel belangrijk dat het historische aspect van de Brabantsedag blijft bestaan. De bewoners zijn er trots op dat ze dit met zijn allen kunnen neerzetten. Het wordt allemaal vrijwillig gedaan, een hele week vol activiteiten waar tienduizend mensen op afkomen.

Inge vindt de prijsuitreiking het leukst. Want dan komt alles eruit na maanden bijna elke dag aan een wagen te hebben gewerkt. 'Winnen is altijd leuk, en er is wel een beetje rivaliteit, maar het mooiste is dat je het toch als dorp weer voor elkaar gekregen hebt.'

'De groep die gewonnen heeft is wel even door het dulle heen, maar daarna maken alle wagenbouwersgroepen er één groot feest van,' voegt Ruud daaraan toe. 'Meedoen is gewoon belangrijker dan winnen. Ik vind de bouwperiode en de gezelligheid eigenlijk ook leuker dan de dag zelf.'

De Brabantsedag is een negendaags cultuurfestival in het Brabantse Heeze, met als hoogtepunt de cultuurhistorische optocht. De Brabantsedag is uitgegroeid tot een breed cultuurfestival, waarbij kunst, cultuur, theater en muziek de bezoekers in de stemming brengen voor de optocht op zondag.

In 1957 ontstond in de toenmalige herberg de Zwaan in Heeze het initiatief voor de jaarlijkse Brabantse cultuurhistorische optocht. Een jaar later trok de eerste optocht door de straten van Heeze. De eerste jaren was de optocht een parade van ambachten uit het verleden.

Halverwege de jaren zestig kreeg de optocht steeds meer een theateraal karakter, waarbij het uitbeelden van historische taferelen aan de hand van een centraal thema centraal stond. Vanaf de jaren tachtig vond een verdere professionalisering van het festival plaats. De praalwagens ontwikkelden zich steeds meer tot decorstukken van een totaaltheater waarbij spel, zang, grime, kleding en dans belangrijk zijn.

TIELSCH KERMISKOEK

Tiel staat bekend om Flipje en fruit en wij willen graag dat de Tielse Kermiskoek ook zo'n functie voor de stad krijgt.

Juul Brinks kwam via zijn werk voor bakkerij Van Ooijen met de Tielse Kermiskoek in aanraking en de babybox van Jasper van Ooijen stond letterlijk in de bakkerij. Van Ooijen is de enige bakkerij die de echte Tielse Kermiskoek maakt en nog maakt. Door de locatie van de winkel op de hoek van het plein waar vroeger de kermis was, is de bakkerij ook altijd met de kermis verbonden gebleven. De kermismensen haalden er vroeger emmers water, legden een verlengsnoer naar de bakkerij en kwamen zich schminken voor optredens. 'De Tielse Kermiskoeken waren oorspronkelijk alleen drie weken in oktober te koop. Zes weken van tevoren wordt al begonnen met het bakken, daarna moeten ze rijpen. Het maken van de Tielse Kermiskoek gebeurt nog precies zoals vroeger, heel ambachtelijk, volgens geheim familie-recept. Hier is onder andere voor nodig de eerste oogst rogge en honing uit de Betuwe. Tiel staat bekend om Flipje en fruit, maar wij willen graag dat de Tielse Kermiskoek ook zo'n functie krijgt voor de stad, een speciaal geschenk uit Tiel. Het hoort toch echt bij de stad,' vertelt Jasper. Juul zou het zonde vinden als zo'n oude traditie verloren zou gaan. 'Bij elke koek zit informatie over de geschiedenis en over de achtergrond. Het is echt iets bijzonders en de mensen zijn bereid daarvoor te betalen. We willen de Tielse Kermiskoek meer bekendheid geven en hopen een nieuw publiek te bereiken, zodat de traditie blijft bestaan.'

De Tielse Kermiskoek lijkt op een ontbijtkoek, die volgens een oud recept bereid wordt met de nieuwe oogst Betuwse honing en de nieuwe oogst roggebloem. De traditie van deze honingkoek werd al beschreven in 1871 door Jan ter Gouw in zijn boek *De volksvermaken*. De Tielse Kermiskoek wordt van oudsher alleen in oktober bereid ter voorbereiding van de Tielse najaarskermis. Vroeger werd een Tielse Kermiskoek gekocht door een verliefde boerenzoon, die deze aan zijn geliefde gaf als aanzoek. Als zij hem na acht of veertien dagen op zondag een plak van deze honingkoek gaf, was dat voor hem het teken dat zij hem wilde als echtgenoot. Nog steeds wordt deze Tielse Kermiskoek door een bakkerij in Tiel gemaakt en sinds de plaatsing van de traditie op de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed is de Tielse Kermiskoek het gehele jaar verkrijgbaar.

BLOEMENCORSO LICHTENVOORDE

Het corso is de
lijm voor de
gemeenschap.

Jordy Mellink en Martijn Jansen zijn beiden al van jongs af aan betrokken bij het corso. De corsowagen van Jordy's familie stond in een loods tegenover hun huis. Als klein kind hielp hij al mee en nu is hij volledig betrokken bij het ontwerpen, lassen en alles wat er verder nog bij komt kijken. Voor Martijn geldt hetzelfde, ook hij heeft al vanaf heel vroeg zijn steentje bijgedragen. Hij zit nu bovendien in de PR-werkgroep.

Beiden zijn er eigenlijk het hele jaar druk mee. Wie iets leuks ziet, neemt dat mee naar de brainstormavonden. 's Winters komen de groepen een keer per week bij elkaar en 's zomers, van maart tot september, meestal iedere avond. In de vakantie dagelijks. Maar doordat het een hechte vriendengroep is geworden, krijgen ze er ook veel voor terug, vinden ze. 'Sommige mensen verklaren ons voor knettergek, maar als de mensen dan komen kijken, groeit het respect wel en begrijpen ze het beter. Mijn opa zei altijd dat het corso de beste leer-school is en dat is ook zo, je leert zoveel: sociale omgang met mensen van alle leeftijden, lassen, ontwerpen, presenteren, overleggen, samenwerken... We helpen elkaar ook, als een andere groep zijn wagen niet op tijd klaar krijgt bijvoorbeeld. Op het moment dat de prijs bekendgemaakt wordt, is er de competitie, dan is het spannend. Maar daarna is er weer de verbondenheid, het corso is echt lijm voor de gemeenschap,' zegt Jordy.

En Martijn voegt daaraan toe: 'Het corso is gewoon Lichtenvoorde. Als er geen corso zou zijn, dan weet ik niet wat er nog is. Ja, het Zwarte Cross-festival, maar dat is alles. Het mooiste moment vind ik het laatste weekend voor het corso, als je al die mensen ziet plakken aan je ontwerp. Dan is het bijna klaar.'

Op 5 september 1898, de dag waarop Wilhelmina tot koningin werd gekroond, werden door het gehele land festiviteiten georganiseerd. Omdat Lichtenvoorde op die datum altijd haar kermis vierde, wilde men dit groots aanpakken, onder meer met een bloemencorso. Dat was toen nog geen jaarlijks terugkerende gebeurtenis. In 1912 is er sprake van een serieus bloemencorso. De optochten in die jaren kunnen maar moeilijk met de tegenwoordige bloemencorso's worden vergeleken. Er werd voornamelijk heide en verschillende soorten gras gebruikt. Aan de hand van bewaard gebleven foto's blijkt ook dat de wagens niet veel groter waren dan het onderstel van een kinderwagen of bolderkar.

Vanaf 1957 is vastgelegd dat de wagens zoveel mogelijk moesten worden beplakt met dahlia's. Men koos voor dahlia's, omdat deze bloemen vaak te vinden waren in tuinen rondom boerderijen. Daarnaast komen dahlia's eind augustus en september tot volle bloei en is de vorm zeer geschikt voor het beplakken van wagens om iets uit te beelden. Vanaf 2000 werd figuratie toegestaan, mits het functioneel is binnen het onderwerp.

KONINGS DAG

Onze drijfveer om er zo veel tijd in te steken is dat we mensen willen vermaken.

Caspar van Orizande trekt voor de feestelijkheden rondom Koningsdag in Apeldoorn veel op met zijn collega Melvin Mijnten. Ze zijn de jongsten van de organisatie en volgens eigen zeggen allebei een beetje gek als het op ideeën voor Koningsdag aankomt. Samen met de andere vrijwilligers hebben ze het Oranjefeest van Apeldoorn op de kaart gezet. 'We proberen elk jaar met vernieuwende dingen aan te komen om het zo spectaculair mogelijk te maken.' Caspar werd ooit gevraagd als vrijwilliger en kreeg al snel meer verantwoordelijkheden. Op het moment doet hij de binnenstad. 'Daar ben ik verantwoordelijk voor de kledjesmarkt waar mensen hun spullen verkopen en voor de amateurartiesten. Vanaf november zijn we bezig met de programmering en vergaderen een keer per maand. Ongeveer anderhalve maand van tevoren wordt het veel drukker met het regelwerk en ook met het beantwoorden van e-mails. Op de avond vóór Koningsdag is het Prinsjesavond, dan ben ik vanaf zes uur al bezig. En op Koningsdag zelf natuurlijk de hele dag, met opbouwen, superviseren, alle knelpunten oplossen tot tien uur 's avonds. Het geeft wel een kick als je terugkijkt op een fantastische dag.' Melvin zat al in het bestuur toen Caspar erbij kwam. Hij stelde als jongste aan de vergadertafel voor om zijn bestedingsbudget te vergroten om zo een spectaculairder programma voor de jeugd neer te kunnen zetten. 'Dat is het leuke aan het bestuur van het Koningsdagfeest in Apeldoorn, ze hebben vertrouwen in je, ook al ben je jong.' Melvin is verantwoordelijk voor de Sport, Spel en Jeugdactiviteiten in het Beekpark. 'Onze drijfveer om er zo veel tijd in te steken is dat we mensen willen vermaken. We zetten het met zijn allen samen neer.'

Koningsdag is in 1885 bedacht door een hoofdredacteur van een lokale krant als Prinsessedag om het koningshuis populairder te maken en de nationale eenheid te bevorderen. Het werd in die tijd gevierd op de verjaardag van prinses Wilhelmina op 31 augustus. Deze eerste editie vond plaats in de stad Utrecht. Al snel namen andere plaatsen het gebruik over. Na de dood van koning Willem III werd Prinsessedag in 1891 opgevolgd door de viering van Koninginnedag. Deze dag ontwikkelde zich tot een feestdag voor kinderen.

Tot en met 1948, toen koningin Wilhelmina troonsafstand deed, werd Koninginnedag op 31 augustus gevierd. Daarna is Koninginnedag jarenlang op 30 april, de verjaardag van koningin Juliana, gevierd. Een belangrijk onderdeel in die tijd was het defilé op Paleis Soestdijk. Koningin Beatrix schafte het defilé af en bezocht een of twee plaatsen in Nederland. Vanaf 2014 is met de kroning van Willem-Alexander de dag tot Koningsdag geworden en wordt nu gevierd op 27 april, zijn verjaardag. Sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw is ook vaak de avond ervoor al een feestnacht en op de dag zelf verkopen veel mensen hun spullen op de vrijmarkten.

MET WORST RENNEN

Metworstkoningen worden overal herkend, zelfs jaren later nog.

De vaders van **Levi Hinke** en **Kevin Knuiman** hebben allebei meegedaan aan de Metworstrennen en toen Kevin klein was, liep hij al rond als metworstkoning, gekleed in het blauwwit met een nepkroontje op zijn hoofd. Vanaf zijn dertiende heeft hij ieder jaar meegedaan en heeft de race inmiddels al twee keer gewonnen. 'Dat ik hem die tweede keer won, was helemaal mooi. Het kost wel heel veel tijd, energie en geld, maar dat maakt allemaal niet uit.'

'Je hebt het eigenlijk het hele jaar wel in je achterhoofd als je aan het trainen bent. Als de metworst dichterbij komt, ben je echt dag en nacht bezig om jezelf in conditie krijgen en ervoor te zorgen dat je paard in topvorm is. Je traint eigenlijk het hele jaar voor tien minuten gas geven, als je geluk hebt en door alle rondes heen komt,' zegt Levi. 'En als je eenmaal koning wordt, dan kom je er ook niet meer vanaf. Metworstkoningen worden overal herkend, zelfs jaren later nog. Als je zelf de Metworst wint dan kun je niet inschatten dat andere mensen dat zo geweldig vinden. Daar sta je toch wel van te kijken.'

Kevin en Levi zijn bezig met één doel: zorgen dat de traditie blijft bestaan. Het winnen is leuk, maar de traditie is belangrijker. Jongens van dertien jaar staan gewoon gezellig te feesten en te praten met mensen van vijftig jaar. Iedereen feest samen en dat zorgt voor een hechte groep.

De Metworstrennen is een jaarlijkse wedren met paarden in de gemeente Boxmeer op de ochtend van carnavalsmaandag. Alleen leden van de vereniging van tijdelijke jonggezellen 'De Metworst' mogen meedoen met de Metworstrennen. De jonggezellen zijn ongehuwde mannen die geen kinderen hebben en geboren, getogen en woonachtig zijn in Boxmeer. De wedren bestaat uit een afvalrace van meestal dertien ritten, verdeeld over drie manches. De winnaar van de finale, de Koningsrit, is voor één jaar Koning van de Metworst en haalt bij de Belaste Hoeve te Vortum de jaarlijkse erfbelasting aan goederen op. Dit is zijn prijs en verder bestaat deze onder andere uit een worst, een brood, een halve varkenskop en een halve ton bier.

De geschiedenis van de Metworstrennen is al enkele eeuwen oud. Het jaar 1740 wordt aangemerkt als het oprichtingsjaar van de huidige Vereniging 'De Metworst'. In het reglement van de vereniging wordt als doel omschreven het oude gebruik dat volgens de overlevering in de vijftiende eeuw door freule Aleida was ingesteld te handhaven. De freule had aan de jonggezellen van Boxmeer vanwege een bewezen dienst ieder jaar de opbrengst van de erfbelasting van een hoeve te Vortum beloofd.

SCHUTTERS GILDE

Het is een
soort ideale
maatschappij.

Sjoerdje Joosten, Chislaine Peters en Niels Verlijdsdonk zijn allemaal lid van een schuttersgilde. Het gilde waar Sjoerdje bij zit, laat sinds een paar jaar vrouwen toe. Haar gilde is sinds 2006 weer actief en daarvoor slapend geweest. Ze werd op haar achttiende lid en doet aan vendelen en doedelzak spelen. Ze is sinds twee jaar koningin van het gilde. Dit komt nu ten einde.

Bij het gilde van Chislaine worden nog geen vrouwen als lid toegelaten, zij mogen alleen patrones worden. Maar het gildavirus zit wel in de familie, haar broertje is al de negende generatie die lid is. Dus was het voor Chislaine geen punt: geen lid, maar zeker patrones. Dat is ze nu al acht jaar.

Niels zit weer in een ander gilde, hij werkt vooral achter de schermen en is ook vendelier. De gilden in Noord-Brabant zijn verdeeld in vijf kringen. De kringen samen vormen de Noordbrabantse Federatie van Schuttersgilden (NBFS). Sjoerdje, Chislaine en Niels zitten alle drie in de jeugdcommissie van de NBFS.

Er zijn nogal wat verschillen tussen de gilden onderling. En er komen ook nog steeds nieuwe gilden bij. En Niels vindt dat het bij hem in het dorp best wat actiever mag met het gilde. Hij probeert daar van alles aan te doen, maar dat is niet zo eenvoudig. Hij wil in ieder geval de traditie doorgeven, bijvoorbeeld aan zijn dochtertje. 'Maar die moet nog zestien jaar wachten tot ze lid kan worden,' zegt hij.

Chislaine heeft de ervaring dat veel mensen niet goed begrijpen waarom je het doet. Ze kennen het gilde wel, maar vinden dat het een traditie is die voorbij is. 'Oudere mensen begrijpen het beter. Jongeren komen alleen voor het Koningschieten en de kermis. Als je het uitlegt, krijgen ze wel iets meer respect,' denkt ze.

Sjoerdje roemt de broederschap onderling, onder alle gilden: 'Op de Gildedag praat iedereen met elkaar en helpen we elkaar.'

De schutterij of het schuttersgilde was een militie bestaande uit burgers, opgericht in de Middeleeuwen om de stad of het dorp te beschermen bij een aanval en de orde te handhaven bij oproer, brand of prominent bezoek. De gilden hadden aanvankelijk een sterk religieus karakter, tegenwoordig ligt de nadruk meer op het sociale karakter.

In Noord-Brabant bestaan nog veel schuttersgilden. Daar is het vaak nog een manier van leven, die bijvoorbeeld tot uiting komt bij begrafenissen en bij feestelijkheden. De basis bestaat uit talrijke tradities zoals het Koning schieten, een schietwedstrijd, die vergezeld gaat van optochten met vendeliers, tamboers, schildknepen en klaroenblazers. Was vroeger het lidmaatschap van schuttersgilden lang voorbehouden aan mannen, tegenwoordig is het vaak ook opengesteld voor vrouwen. De Noordbrabantse Federatie van Schuttersgilden (NBFS) is in 1935 opgericht.

VARSITY

De dag erna, als alles goed gelukt is. Dan heb je echt een euforisch gevoel, dan ben je zo trots.

Nikki van Biemen, Daan de Geus, Siebe van Rijsbergen, Bram Krommenhoek, Ward van der Ven, Martijn van Raay, Anne-marie Buth, Bram Bet en Lotte Bromberg zijn allen tijdens hun studie in aanraking gekomen met de Varsity. Ze waren allemaal actief voor een studentenroeivereniging en werden gevraagd door de Varsity, samen met Melanie Verdam, die op dit moment in Vietnam zit. Met zijn tien vormen zij de wedstrijdcommissie van de Varsity.

Het organiseren van de Varsity is geen geringe klus. Naast de ruim duizend deelnemende roeiers en roeisters, komen er bij het evenement ruim vierduizend bezoekers waaronder zo'n duizend VIPS. Voor al die mensen moet een veelheid van zaken worden georganiseerd. Een beloning voor het harde werk is dat ieder lid van de wedstrijdcommissie na afloop een VIP-pas for life ontvangt.

De voorbereidingen beginnen al in september met een paar uur per week vergaderen. In de periode van januari-februari zijn de commissieleden er zo'n twintig uur per week mee bezig. En vanaf een week van tevoren is het fulltime. Dan kamperen ze in een grote loods en bouwen alles op.

Ze dromen ervan dat de Varsity ooit dezelfde allure krijgt als de Boat Race in Engeland, de roeiwedstrijd tussen Cambridge en Oxford. En dat het hier ook een nationaal evenement wordt dat bij iedereen bekend is.

De Varsity, voluit de Nationale Universiteitsroeiwedstrijden 'Varsity', is een jaarlijkse roeiwedstrijd voor leden van studentenroeiverenigingen. Het is de eerste roeiwedstrijd van het seizoen. Tegenwoordig wordt hij gehouden op het Amsterdam-Rijnkanaal bij Houten, even ten zuiden van Utrecht.

De Varsity is voor het eerst in 1878 gehouden als sportieve krachtmeting tussen twee pas opgerichte studentenroeiverenigingen, in navolging van de befaamde Britse roeiwedstrijd op de Theems tussen de ploegen van Oxford en Cambridge. Het in 1874 opgerichte Njord uit Leiden daagde het in 1876 opgerichte Laga uit Delft uit voor een wedstrijd op het Galgewater te Leiden. Laga won.

Men wilde voortaan jaarlijks een race houden tussen de roeiverenigingen. Hiervoor werd de Studenten Roeibond opgericht, bestaande uit de bestuurders van de drie aangesloten verenigingen. Het bestuur wisselt jaarlijks. In 1973 werd de Varsity opengesteld voor studentenroeiverenigingen die niet verbonden waren aan een studentencorps en vanaf 1976 mogen ook vrouwen meedoen. Tegenwoordig doen er meer dan twintig studentenroeiverenigingen mee.

BLOEMENCORSO VALKENSWAARD

Je bent
één grote
familie.

Lisa Verberne, Koen Stammen en Bart van Lieshout zijn alle drie al van jongs af aan actief betrokken bij het Corso in Valkenswaard. Elk vanuit een verschillend buurtschap. Valkenswaard heeft veertien van die buurtschappen. Lisa's groep van veertig mensen komt uit het buurtschap Leenderweg. De groep van Koen bestaat uit zeventig mensen en hoort bij buurtschap Stadsebergen. Bart zit in een kleine groep van twintig mensen, horend bij buurtschap Kompas. Ze merken wel op dat er bij de meeste groepen in werkelijkheid veel minder mensen aan de wagens werken dan het aantal leden. Het blijkt moeilijk te zijn om voldoende gedreven mensen te vinden en te houden, misschien omdat er in Valkenswaard zoveel meer te doen is dan alleen het corso.

'Om de mensen toch zoveel mogelijk enthousiast te krijgen, proberen we ieder jaar weer met bijzondere thema's te komen,' zegt Koen, 'bijvoorbeeld upcyclen: oud materiaal een nieuwe betekenis geven. We werken met fietswielen, oud kaarsvet, oud hout en dergelijke. Wij zijn dan al weken van tevoren bezig met het inzamelen van oud ijzer en aan het voorbouwen.' Bart gaat al jaren niet meer mee op vakantie. 'Dan moet ik immers bouwen. Maar ook 's winters zijn we er al mee bezig. Ik zie het nog wel gebeuren dat ik in het bestuur ga. Dan kan ik evengoed bouwen, want de vergaderingen zijn in de tent.' 'Het is de gezelligheid, je bent een grote familie. En dan dat moment dat de wagen de tent uit komt, dat doet wel wat met je. Deze traditie moet echt blijven, het brengt mensen dichterbij elkaar. Er is wel competitie, maar ook saamhorigheid,' zegt Lisa.

Het bloemencorso in Valkenswaard is ontstaan na de bevrijding van deze plaats in september 1944. Eerst waren het vooral versierde fietsen en bolderwagens, maar in 1953 verscheen het eerste bloemencorso in de straten van Valkenswaard. Met de jaren werden de wagens groter en complexer. In 1963 werden er ruim 150.000 dahlia's in het hele corso verwerkt. Tegenwoordig is Bloemencorso Valkenswaard een groot spektakel van dahlia's, techniek, toneel en muziek. De totale optocht telt vandaag de dag bijna 3 miljoen bloemen. In 1994 werd de vijftigjarige bevrijding van Valkenswaard gevierd met een corso met voor het eerst een thema: Verhalen van Vrijheid. Sindsdien heeft het bloemencorso een jaarlijks wisselend thema.

DIAMANT BEWERKEN

Het is die trots die je voelt, het is echt een ambacht.

Mustafa Bakmaz en Saeid Farhadi zijn diamantbewerkers. Mustafa deed eerst de opleiding goudsmeden, waar hij geïnteresseerd raakte in diamant. Via het hoofd van de school kwam hij bij de interne opleiding van Gassan Diamonds terecht. Saeid heeft het van huis uit meegekregen want zijn vader zat al in de branche van het diamantzetten. Hij volgde ook de opleiding goudsmeden en kwam via Mustafa bij de opleiding voor diamantbewerker.

'Als ik wakker word, dan ben ik al blij omdat ik weer ga slijpen,' zegt Mustafa. 'Ik hou van het materiaal, de diamant zelf. Het feit dat je zo'n schittering kunt krijgen. Aan het eind van de dag, soms de tweede dag, dan zie je waarom je zo lang en zo gefocust gewerkt hebt.'

Saeid is het daarmee eens: 'Iedere steen heeft een individueel proces nodig. Het ligt aan de structuur van de steen. De ruwe heeft geen schittering, niks. Als je daarvan een steen kunt maken die mooi schittert, dat geeft je de kracht om door te gaan. Dat maakt het vak ook leuk.'

Maar het is een vak dat niet voor iedereen is weggelegd. Een diamant heeft z'n zachte en harde hoeken. Soms is het dan zo hard, dat je voor een facet waar je normaal een kwartier over doet, een hele dag kwijt bent. Als je dan niet van het materiaal houdt, kan dat heel frustrerend zijn. Een diamant kan niet machinaal geslepen worden. Dat hebben ze wel geprobeerd, maar iedere diamant heeft een individueel bewerkingsproces nodig en een computer kan dat niet doen.

'Wij zijn de twee jongsten van de slijperijafdeling, we zijn de nieuwe generatie. In de toekomst wil ik een allround slijper zijn, dat ik alle slijpvormen kan slijpen. We kennen de briljant en de Gassan 121 al en leren nu de Princess Cut, die is vierkant. Dat vind ik de mooiste slijpvorm, dus dat doet me wel wat. Ik hoop dat ik het later kan doorgeven aan de volgende generatie,' filosofeert Mustafa.

De diamantbewerker begint met de ruwe diamant, die er vaak uitziet als een gewoon stukje glas. De diamant wordt eerst opgedeeld in twee of meer stukken. Diamant is zo hard dat het alleen met diamant gesneden kan worden. Dan wordt door middel van snijden de vorm aan de steen gegeven. Door het slijpen worden de bekende vlakjes op de diamant aangebracht, de facetten. Dit is een belangrijk werk, want de verhoudingen bepalen mede de prijs die de diamant bij verkoop gaat opbrengen.

In de zeventiende eeuw kwam in Amsterdam de handel in diamanten goed op gang. Door de Verenigde Oost-Indische Compagnie kwamen er ruwe diamanten uit India, later ook uit andere landen. Joden uit Zuid-Europa die vanaf het eind van de zestiende eeuw naar Amsterdam waren getrokken, bewerkten diamant. In 1894 werd de Algemene Nederlandse Diamantbewerkerbond opgericht. Deze bond, één van de eersten in Nederland, zorgde voor een verbetering van de arbeidsomstandigheden van de diamantbewerkers. Door de crisis in de jaren dertig van de vorige eeuw liep de bedrijvigheid in de slijperijen flink terug. Tijdens de Tweede Wereldoorlog vorderde de bezetter de slijperijen. Joden mochten geen leiding meer geven in bedrijven. Na de Tweede Wereldoorlog zijn er maar weinig diamantbewerkers teruggekomen. Een klein aantal heeft niettemin gezorgd voor een wederopleving van deze industrietak.

OUD LIMBURGS SCHUTTERSFEEST

Je bent een deel van
een lange historie, dat
voelt heel bijzonder.

Mark Rengevaeren en Funs Peters komen allebei uit een schutterijfamilie. Mark is al op zijn zevende lid geworden van de Schutterij Sint Catharina van Stramproy. Hij begon er met vendelen en ging later ook trommelen. Funs zit bij Schutterij Sint Joris in Wessem, waar hij ook begon met trommelen. Zijn schutterij won in 2004 het OLS waardoor ze het jaar erna zelf het OLS mochten organiseren. In dat jaar introduceerden ze het Kinder-OLS, Kinjer-OLS, georganiseerd voor basisscholen, waar nu ruim 25 scholen aan deelnemen.

'En dat jaar heeft onze schutterij gewonnen,' zegt Mark. 'Het OLS is echt het hoogtepunt van het jaar. Dan maken we allemaal ons uniform en onze spullen in orde en oefenen we gezamenlijk. Je leeft er echt naartoe. Als je het OLS wint, word je door het hele dorp feestelijk verwelkomd.'

De schutterij is een bijzondere traditie die al honderden jaren bestaat, het OLS bestaat ook al ruim honderd jaar. Op het OLS komen 10.000 schutters en ruim 30.000 bezoekers. Het is een ontmoetingsplaats voor gelijkgestemden, die met zijn allen deel uitmaken van een lange historie.

'Voor sommige mensen is de schutterswereld onbekend, vooral voor jongere mensen,' verzucht Fons. 'Die begrijpen niet waarom je er zo veel tijd in steekt. Je moet door het schuttersvirus gepakt worden of erin opgroeien. Dan voelt de tijd die je erin stopt ook niet als een belasting. De schutterij is vaak een heel hechte groep van jong tot oud, waarin verbroedering centraal staat.'

'Het is een heel oude traditie, al vanaf de negentiende eeuw zijn alle koningen van onze schutterij bijgehouden. Het moet echt blijven bestaan,' voegt Mark daaraan toe.

Het Oud Limburgs Schuttersfeest (OLS), ook wel D'n Oude Limburger genoemd, is een jaarlijks festijn waarbij vrijwel alle schutterijen uit Belgisch en Nederlands Limburg samenkomen op de eerste zondag van juli. De ongeveer 150 schutterijen die meedoen aan het OLS zijn aangesloten bij de Oud Limburgse Schuttersfederatie, het overkoepelend orgaan voor schutterijen en schuttersgilden van beide Limburgen. Het OLS start met een optocht van alle schutterijen, met als hoogtepunt het defilé. De schutterijen dragen hun militaire, gilde- of fantasie-uniformen. Tijdens de optocht worden de schutterijen op diverse punten beoordeeld door een jury. Na de optocht vinden nog tal van groeps- en individuele wedstrijden plaats. De belangrijkste wedstrijd is de schietwedstrijd, waarbij de schutters houten bolletjes moeten afschieten van de schietboom. De winnaar van de schietwedstrijd ontvangt de trofee *den Um* en mag het jaar daarop het OLS organiseren. De winnende schutterij mag de eerstvolgende vijf jaren bij winst niet het OLS organiseren, ze schieten dan alleen mee voor de eer. Vroeger zeiden ze als ze het OLS gewonnen hadden: 'We hebben um.' Vanaf 1992 wordt de trofee D'n Um uitgereikt aan de winnaar van het OLS.

PAPIERKNIP KUNST

Ik knipte soms ook
wel eens tijdens de
les, op school.

Toen **Elishéba Bæk** een jaar of acht was, had haar vader een klein schaartje gekocht. Toen haar vader op een zondagmiddag zat te knippen vond de kleine Elishéba dat zo mooi dat haar vader zei: 'Nou, dan is dit schaartje nu van jou en mij samen.' En dat was ook echt zo, haar broertjes en zusjes mochten er niet mee knippen, alleen Elishéba. Nu is haar vader overleden en heeft zij nog steeds zijn schaartje waarmee ze zich geheel kan overgeven aan de knipkunst. Knippen is beduidend anders dan tekenen en schilderen, waarbij je met meerdere kleuren werkt. Bij het knippen moet je het meestal doen met twee kleuren. Voornamelijk met zwart en wit. 'Op die manier kan je sommige dingen juist benadrukken door veel zwart te gebruiken of juist veel wit. Het geheel blijft heel rustig, dat vind ik mooi. Ik vind het ook gaaf dat je er iets van jezelf in kunt leggen.' Elishéba knipte soms ook wel eens tijdens de les, op school. Ze vond dat ontspannend. Van sommige leraren mocht het niet, maar andere leraren lieten het gewoon gaan. Zo had ze in de eerste klas een knipsel gemaakt voor haar lerares Nederlands. Die vond dat zo mooi dat ze het op de voorkant van een schrift had geplakt waar ze alles inschreef. De dag erna vroegen veel mensen aan Elishéba of ze knipte. Het bleek dat de lerares het aan elke klas laten zien omdat ze het zo mooi vond. Een van de dingen die ze op de knipcursus leerde, was portretten knippen. Veel van haar werk staat bij familie in huis. Dat vindt ze ook het fijnste want het meeste wat ze knipt geeft ze weg.

Al voordat er in ons land zelf papier werd geproduceerd, waren er welgestelde mensen bezig met de kunst van het papierknippen. Papier was lange tijd duur. Het oudst bewaarde Nederlandse knipsel dateert van 1589 en is een uitgesneden familiewapen in een album amicorum, een vriendenalbum.

In de zeventiende eeuw werd in de Republiek der Verenigde Provinciën relatief meer papierknipkunst vervaardigd dan in de omliggende landen. Mensen hadden graag een huwelijksknipsel, een Bijbelse voorstelling of een silhouet aan de wand. Een geknipte bladwijzer voor in het kerkboek was ook gewild. Er verschenen broodknippers die op bestelling werkten en hun producten uitventten. In de achttiende eeuw werd het papier goedkoper en kwam het ruimer beschikbaar.

Voor knippers waren er vrijwel geen handleidingen en er waren ook geen vaste patronen. Men knipte in eigen kring of binnen een dorp en er was geen onderling contact. Pas na 1945 werden er contacten buiten de eigen kringen gelegd. Met name in Noord-Holland waren er altijd veel knippers actief.

In de eerste helft van de twintigste eeuw waren er in Nederland nog maar weinig actieve knippers. Na de Tweede Wereldoorlog werd de knipkunst vanuit drie kernen nieuw leven ingeblazen. In 1983 werd in het Nederlands Openluchtmuseum een eerste overzichtstentoonstelling van de geschiedenis van de Nederlandse knipkunst gehouden.

PASSIESPELEN TEGELEN

We mogen er
ook een beetje
pit in gooien.

Lotte Nijzink, Willeke Franken en Ivo Haanen zijn alle drie deelnemers aan de Passiespelen. Ivo deed zelfs al mee voor zijn geboorte. Zijn ouders deden namelijk in 1995 mee, toen zijn moeder zwanger van hem was. Vijf jaar later in 2000 werd hij als kind meegenomen in het volk. En in 2005 mocht hij voor het eerst één zin zeggen.

Lotte speelde Claudia Procula, de vrouw van Pontius Pilatus. Ze vindt het mooi dat er in de Passiespelen aandacht wordt besteed aan de kleine dingen, die het verhaal heel interessant maken. Op die manier blijft het ook nieuw voor de spelers. Ze ziet de Spelen als een boodschap van liefde en verdraagzaamheid die voor iedereen relevant is.

Willeke zit bij het volk, bij de Herodusgroep. Doordat er zoveel mensen meedoen, ondervindt ze ook heel veel gezelligheid achter de schermen. Bovendien vindt ze het ook wel prettig dat de tweeduizend mensen uit het publiek niet naar haar alleen kijken. 'Ze kijken naar het spel, waar ik een onderdeelje van ben.'

De mensen met een sprekende rol beginnen ongeveer twee jaar van tevoren te repeteren. Eerst alleen iedere vrijdag, maar als het volk erbij komt ook elke zondag. Het kost dus best wel veel tijd, maar dat hebben de drie er graag voor over. De voorstellingen zijn daarna eigenlijk gewoon een soort vakantie. Ze hebben het dan supergezellig met iedereen. Voor allen geldt dan ook dat als je een keer meegedaan hebt, je het zo leuk vindt dat het eigenlijk niet meer uitmaakt dat het zoveel tijd kost.

Om de vijf jaar worden in Tegelen bij Venlo de Passiespelen georganiseerd. Hierbij is het hele dorp betrokken. Het Passiespel beeldt de gebeurtenissen uit de laatste dagen van het leven van Jezus uit. Christenen herdenken dit in de Goede Week voor Pasen. De Passiespelen in Tegelen worden zo gebracht dat ze actueel en aantrekkelijk zijn, zowel voor mensen die zingeving zoeken als voor mensen die willen genieten van een mooi openluchtsppektakel dat tot de verbeelding spreekt. Vrijwilligers, ondersteund door professionals, voeren een groot theater-spel op.

De Passiespelen passen in de Europese traditie van het verbeelden van de lijdensweg van Jezus. In 1931 werd er voor het eerst een Passiespel opgevoerd in het Openluchttheater De Doolhof in Tegelen. In 1955, ten tijde van het hoogtepunt van het Rijke Roomse Leven, trokken de Passiespelen 160.000 bezoekers. Door de ontwikkelingen in de kerk liep daarna het aantal bezoekers terug. Het dieptepunt was 1971, met 15.000 bezoekers. Daarna steeg het aantal bezoekers weer. De Passiespelen in Tegelen hebben vanaf 2000 een grote kwaliteitsslag gemaakt op artistiek, bestuurlijk en organisatorisch niveau.

PINKSTERBRUIDJES BORNE

Je voelt je
een dag
lang een
prinsesje,
dat is
fantastisch.

Anne Mulder en Clarien Boomkamp hebben allebei meerdere malen meegelopen als Pinksterbruidjes. Ze zijn het er roerend over eens: 'Je voelt je een dag lang een prinsesje, dat is fantastisch.' Maar het is alleen voor meisjes van vijf tot elf jaar, dus ook voor Anne en Clarien hield het een keer op. Nu zijn ze betrokken bij de organisatie. Anne doet het vanuit haar achtergrond als leidster bij de scouting en Clarien als lid van de folkloregroep.

Ze beginnen twee maanden van tevoren met de eerste vergadering. Ze zijn goed op elkaar ingespeeld en weten ondertussen wel wat er moet gebeuren. Maar er zijn altijd wel punten waaraan gewerkt moet worden. Als er bijvoorbeeld een nieuwe wijk bijkomt, moet de route daar weer aan worden aangepast. In het weekend zelf is het een drukke van belang. Op vrijdagavond worden de bogen groen gemaakt, op zaterdagochtend is het oefenen van het zingen en dansen met de bruidjes en worden de Rosa's uitgezocht. Op zondagochtend worden de bloemen in de bogen gestoken. En als alles achter de rug is, krijgen alle meisjes een ijsje.

'Het mooiste is wanneer je zo'n honderd bruidjes stralend ziet zingen en dansen op het grote plein. Daar geniet ik echt van, daar doe je het voor,' zegt Clarien.

En Anne: 'Het is echt iets van Borne, het past mooi bij het dorp, het is allemaal heel gemoedelijk. Het is echt iets om trots op te zijn.'

Ieder jaar op eerste Pinksterdag wordt de oude traditie van de Pinksterbruidjes in Borne voortgezet. Vroeger gebeurde dit kleinschalig, de laatste jaren wordt het groter aangepakt door de Folkloregroep Borne samen met scoutinggroep St. Stephanus-Martina. Vanuit verschillende wijken trekken 's morgens groepen meisjes van vijf jaar en ouder dansend en zingend als in het wit geklede Pinksterbruidjes naar het centrum. Elke groep heeft in haar midden één meisje in een met kant versierde lange jurk en bloempjes in het haar. Dit meisje is de Rosa van de groep. Zij loopt vooraan, onder een boog die versierd is met groene takken en gekleurde bloemen. In de verschillende wijken bellen ze overal aan om de mensen uit te nodigen en doen al zingend een dansje. Daar krijgen ze vaak snoep, fruit of geld voor. In het centrum komen alle groepen samen op het Dorsetplein, waar ze weer zingen en dansen onder begeleiding van een accordeonist.

Er bestaan verschillende lezingen over de oorsprong van de Pinksterbruidjes. Het komt erop neer dat het een lentefeest zou zijn waarbij vruchtbaarheid, nieuw leven en het verdrijven van de demonen van de koude winter het belangrijkste zijn. Ook vieren de christelijke kerken met Pinksteren de neerdaling van de Heilige Geest.

WECKEN

Dan zou ik ook een grote kelder willen vullen met weckpotten, net als vroeger.

Pascal Gelling besloot een paar jaar geleden om samen met zijn moeder een klein moestuintje te beginnen. De belangrijkste reden hiervoor was dat ze graag willen weten waar hun voedsel vandaan komt en wat er mee gebeurd is. Ze hadden moeite met het voedsel uit de supermarkt dat vaak chemisch is bewerkt en waar veel onnodigs en ongezonds aan is toegevoegd. De eerste oogst was zo overdadig dat er nogal wat overbleef. Ze besloten daarop een boekje over wecken te kopen, lazen zich in op internet en kochten het nodige toebehoren. Het ging redelijk en met vallen en opstaan leerden ze al snel de basisprincipes, maar de fijne kneepjes kregen ze niet helemaal onder de knie. Daarom gaven ze zich op voor een workshop wecken bij Carolina Verhoeven.

‘Met de hier vergaarde kennis gewapend, gingen mijn moeder en ik door met wecken en leren over voedsel en oude conserveeringstechnieken. Een tijd daarna had Carolina voor de eerste weckmarkt in Roden nog twee mensen nodig om bij een kraam te staan. Sindsdien heb ik haar met meerdere evenementen geholpen en ben ik een tijdje bij de Landskeuken aan de slag geweest. Hier heb ik met een team allerlei workshops gegeven, rondleidingen in het Culinair Historisch Museum verzorgd en heb ik bijvoorbeeld geholpen de kelder en keuken van kasteel Amerongen in te richten.’

Het valt Pascal op dat jongeren vaak niet veel van wecken afweten. ‘Soms hebben ze wel eens gehoord dat hun oma vroeger weckte en dan vinden ze het gelijk oubollig. Maar als ik dan uitleg waarom ik weck en wat het precies inhoudt, is hun interesse vaak toch weer geprikkeld. Desondanks vinden de meeste mensen het toch makkelijker om het in de diepvries te doen. Zou je het in plaats daarvan wecken dan is het over tien jaar (en langer) nog goed en iets dat eenmaal geweckt is, kost je ook geen energie meer.’

Rond 1800 loofde Napoleon Bonaparte een beloning uit voor een methode waarmee levensmiddelen lang houdbaar gemaakt konden worden. Dit was hard nodig voor zijn leger tijdens lange veldtochten. In 1810 werd de prijs uitbetaald aan suikerbakker Nicolas Appert, die de weckmethode had ontdekt. Appert had nog geen weckflessen zoals we die vandaag de dag kennen. Hij gebruikte dikwandige glazen flessen afgesloten met een grote kurk. Door de gevulde flessen een tijd in kokend water te zetten, werden de aanwezige bacteriën gedood en de lucht eruit geperst. De inhoud bleef zo maanden houdbaar en al snel gingen veel mensen wecken. Generaties lang hebben huisvrouwen op deze manier voedsel geconserveerd totdat door de opkomst van de supermarkten en de verstedelijking steeds minder mensen hun eigen voedsel gingen verbouwen. Vandaag de dag is het wecken echter weer bezig met een opmars.

SINTERKLAAS FEEST

Iedereen lacht
als ze je zien.

Renske Jansen en Pernille Giling zijn pieten. Piet is altijd Renskes grote held geweest. Toen ze met haar ouders verhuisde naar een huis in het bos met een open haard, was het eerste wat ze zei: 'Nu kan Piet door de schoorsteen!' En als ze een beetje bang was terwijl ze door het bos naar huis liep, dacht ze altijd dat Piet haar wel zou beschermen. Later kwam ze via een internetforum terecht bij het Pietengilde. En sindsdien speelt ze overal voor Piet. Pernille liep met haar broertje in kleine pietenpakjes mee toen haar vader hulpsinterklaas was. Ook zij is altijd fan van Piet gebleven. Haar vader is nu voorzitter van het Sint & Piетengilde. Hun gezamenlijk doel is om het sprookje levend houden voor de kinderen. Volgens hen is het sinterklaasfeest het grootste openluchttheater dat er is. 'Je kunt lekker gek doen als Piet,' zegt Renske. 'Iedereen lacht als ze je zien. Je veroorzaakt verkeersopstoppingen en racet op je eenwieler door de supermarkt, het maakt allemaal niet uit. Het is magie voor jong en oud. Zodra we ons pak aantrekken zijn we niet meer Pernille en Renske, maar pieten met eigen piетennamen. We doen het ook niet ons eentje, maar met zijn allen.' Pernille: 'De magie van Sinterklaas en Piet is juist dat je niet kunt zien wie het zijn. Het moet een sprookje blijven, er is al zoveel ellende. Het is mooi dat kinderen in iets blijven geloven.'

Het feest van Sint Nicolaas is, ondanks de controverse die is ontstaan rondom Piet, de compagnon van de heilige, nog steeds het populairste familiefeest van Nederland. Het wordt al eeuwenlang gevierd met het geven van cadeaus op 5 of 6 december, de naamdag van Sint Nicolaas. Er zijn speciale lekkernijen ontstaan, die alleen in de zogenaamde sinterklaastijd te koop zijn zoals taaitaai, speculaaspoppen, peper- en kruidnoten, borstplaat, marsepeinen figuurtjes en chocoladeletters. Het is ook traditie dat de cadeaus op zijn minst vergezeld gaan van een gedicht of zijn ingepakt als surprise. Het feest is in de loop van de tijden geëvolueerd. Was Sint Nicolaas eerst vooral een strenge man die ongehoorzame kinderen strafte of liet straffen door Piet met zijn roe, tegenwoordig is het een begripvolle kindervriend en is Piet de grappige acrobaat die over daken loopt of de slimme manager die de oude heilige bijstaat in de moderne tijd.

VALKERIJ

Ik ben ook erg veranderd door de valkerij, ik weet nu wat ik wil: dit!

Dennis Nijenhuis was altijd al geïnteresseerd in dieren en vooral in vogels. Toen hij twintig was is hij zich serieus in roofvogels gaan verdiepen. Hij meldde zich aan bij het Nederlands Valkeniersverbond 'Adriaan Mollen' en begon daar direct met de valkeniersopleiding. Inmiddels is hij vier jaar bezig en maakt in de rustige tijden zelf ook accessoires voor de jacht, zoals huiven en riempjes. Het huiven maken leerde hij van Jac van Gerwen, die het weer geleerd heeft van de kleindochter van Adriaan Mollen, de laatste Valkenswaardse beroepsvalkenier. Dennis is een bevolgen valkenier geworden. 'Ik ben echt dag en nacht met mijn vogel bezig. Ik vind het ook heel belangrijk dat valkerij blijft bestaan. Niet alleen voor mezelf, maar ook omdat het een mooie hobby is die al lang bestaat. Het heeft niet alleen een verleden, maar ook een toekomst, bijvoorbeeld in de overlastbestrijding.'

Het mooiste vindt hij het hele systeem. Hij heeft het gevoel dat hij als het ware een afspraak heeft gemaakt met zijn vogel: zij krijgt van hem voer, medische zorg en onderdak en in ruil daarvoor krijgt hij konijnen voor zichzelf, zijn fretten en zijn hond. 'Het is een heel onafhankelijk systeem. Verder vind ik het prachtig als ze vliegt. Ze is nu een jaar en leert nog steeds. Elke keer als ze bij een aanval mist, doet ze het de volgende keer anders. Ze is echt een doorzetter en niet bang.'

Valkerij is oorspronkelijk de kunst van het vangen en africhten van valken ten behoeve van de jacht. Vooral aan keizerlijke en koninklijke hoven was het een belangrijk en prestigieus tijdverdrif. In Nederland werden vooral in Brabant van oudsher valken gevangen, afgericht en verkocht. Valkeniers uit Brabant reisden heel Europa door om hun valken en diensten als valkenier te verhuren aan de adellijke hoven. Tegenwoordig heeft de valkerij een bescheiden omvang. Nog steeds worden valken afgericht voor de jacht, maar het is doorgaans meer hobby dan beroep. Naast jacht zijn er andere doelen, zoals verjaging en overlastbestrijding van bijvoorbeeld meeuwen of konijnen.

Sinds een aantal jaren bestaat er een wettelijk erkende opleiding tot valkenier. Iemand mag zich pas valkenier noemen als men de kennis en ervaring heeft om een roofvogel zodanig te trainen, dat deze op conditie is en in staat is prooi te bemachtigen. Ook is kennis vereist op het gebied van huisvesting, voeding, verzorging, wetgeving en dergelijke.

CIRCUS ACROBATIEK

Ik had
mijn passie
gevonden.

Chrissy Purperhart doet aan acrobatiek met hoelahoeps. In haar jeugd deed ze aan klassiek, jazz- en showballet. Toen ze vijftien was, werd ze met twee andere meisjes gevraagd om in te vallen voor showballet in het Groot Russisch Staatscircus. Daarmee had ze haar passie gevonden. Ze deed het gedurende een aantal jaren in de vakanties en toen ze klaar was met school ging ze mee op tournee.

Later bekwaamde ze zich ook in luchtacrobatiek met zijden doeken, *aerial silk*. Ze trad ermee op in Ierland en in Hongarije, met het Hongaars Nationaal Circus. Daar kreeg ze een ongeluk, een van de bevestigingen waar ze aan hing, brak waardoor ze van tien meter hoogte ten val kwam. Ze brak haar onderrug en bekken, maar raakte gelukkig niet geheel verlamd. Terug in Nederland lag ze eerst lange tijd op bed en begon daarna met revalideren. Na zes maanden kon ze weer zonder krukken lopen en na een jaar begon ze weer stevig te trainen. In die tijd zocht ze contact met Corpus Acrobaticus, waar ze na een auditie werd aangenomen.

'Ik word daar nu sinds een half jaar door professionele coaches getraind in de verbetering van mijn fysieke conditie en het beoefenen van acrobatische disciplines met een specialisatie in hoelahoeps en choreografie met de bedoeling weer te gaan optreden. De lat ligt daar erg hoog en dat sluit goed aan bij mijn ambities,' zegt ze. 'Ik vind het belangrijk dat de traditie van de acrobatiek blijft bestaan. Ik zie veel kinderen bij voorstellingen die het ook zouden willen doen. Je beïnvloedt ze dan misschien wel om meer te bewegen. Kinderen spelen steeds minder buiten, bewegen zich minder. Het echte acrobatiekwerk is keihard werken en blijven leren. Ik vind het fantastisch dat er zo'n opleiding bestaat in Nederland.'

Binnen de circuswereld neemt de acrobatiek een heel eigen plaats in. Iedereen die wel eens in het circus is geweest, kent wel de lenige acrobaten die een wervelende act neerzetten op de grond of in de lucht, al dan niet met attributen als hoepels, zwaarden, doeken of een trampoline.

Sinds 2009 bestaat er in Nederland een opleidingsinstituut voor aanstormend talent, het Corpus International Acrobatics Lab & Center of Excellence. In een locatie in Bussum wordt door een team van professionele leraren gedoceerd in de kunsten van de acrobatiek. De coaches hebben hun sporen verdiend in het mondiale circus en een zeer rijke ervaring in de sport acrobatiek, circus theater en showbusiness. De acrobaten worden zorgvuldig geselecteerd vanwege hun uitzonderlijke talenten en vervolgens gedurende meerdere jaren in deze privéopleiding klaar gemaakt voor een professionele carrière. Het doel is om uiteindelijk deel te kunnen nemen aan de shows van Corpus en zich de stijl van het gezelschap eigen te maken. Corpus Acrobaticus sluit aan bij de wereldtop.

POASKEARLS OOTMARSUM

Het is een
mooi moment,
het zingen
weergalmt
tussen de
huizen.

Ivo Rouwers, Bjorn Niemeijer, Bram Bolscher en Stijn Jansen zijn Poaskearls. Van jongs af aan zagen ze met Pasen de Poaskearls door Ootmarsum gaan en beschouwen het als een grote eer dat ze nu ook zelf gevraagd zijn. Ze voldoen ook alle vier in ieder geval aan de absolute basiseis, namelijk dat je altijd in Ootmarsum gewoond moet hebben en er nog steeds woont. De voorbereidingen beginnen al in de Vastentijd en vragen veel tijd en inzet. Dat gaat soms wel eens ten koste van school en studie. Men komt iedere vrijdagavond en zondag de hele dag bij elkaar voor de voorbereidingen. Er moet veel geregeld worden: langs de hele route moet aan de cafés en huizen met een stiepel de doorgang worden geregeld, het hout voor de brandstapel moet er komen en voor het veld van het paasvuur moet toestemming worden gevraagd. Iedereen zegt altijd ja, maar volgens oud gebruik moet het wel gevraagd worden. 's Morgens vroeg op de dag zelf is de eerste rondgang om de Weme. Dan lopen de mensen 'los', maar er wordt wel gezongen. Oud-poaskearls lopen dan ook mee. Het is een mooi moment, het zingen weergalmt tussen de huizen in de ochtendmist. Het is nog rustig en iedereen geniet van die sfeer. Niemand weet precies waar het gebruik vandaan komt of hoelang het al bestaat. Er bestaan verschillende theorieën over, variërend van flagellanten, een heidense reidans tot nonnen die naar een nabijgelegen klooster trokken met Pasen. De vier vrienden vinden het belangrijk om mee te blijven doen. Het is een eer als je ervoor gevraagd wordt.

De Poaskearls van Ootmarsum verzorgen van oudsher met Pasen een heel feestelijk programma. Gedurende de vastentijd zijn ze bezig met de voorbereidingen. Met Pasen voeren ze al zingend een rondgang aan door het stadje, waarbij het publiek mag aansluiten. Hierbij loopt men achter elkaar terwijl iedereen elkaars hand vasthoudt. Dit wordt vlöggeln genoemd. De vrolijke sliert gaat door cafés en om stiepels, de middenbalk in een grote deuropening, heen en eindigt met drie rondgangen om de Weme, de kerk. Daar wordt nogmaals gezongen. Het geheel eindigt met het driemaal in de lucht gooien van kinderen onder een luid Hosanna! 's Avonds verzorgen zij het paasvuur, waarvoor ze het hout al eerder hebben verzameld en opgebouwd tot een grote brandstapel. De Poaskearls zijn in de vastentijd met zijn zessen en op Goede Vrijdag worden de nieuwste leden gepresenteerd. Met Pasen zijn ze met zijn achten, na Pasen zwaaien de oudste twee leden af. Door hun kenmerkende kleding, een wit overhemd en donkere broek onder een beige of grijze regenjas en gleufhoed, zijn ze goed te herkennen. De voorste Poaskearl heeft tijdens het vlöggeln een brandende sigaar in zijn hand, die hij brandend moet blijven houden tot het laatste moment op het plein.

H. BLOEDPROCESSIE BOXTTEL

Ik zorg ervoor dat alle deelnemers aan de processie de juiste schoenen bij hun kostuum dragen

Dorien van der Velden loopt al vanaf haar zesde mee in de Heilig Bloedprocessie. De eerste keer als paasbruidje, net achter het deel met Adam en Eva met een mandje met bloemen die ze moest uitstrooien. Ze is ermee opgegroeid, net als haar moeder. Haar oudtantes die de processie samen met hun vriendinnen mede hebben opgezet. Ze ging met haar zus vaak mee naar de pasavonden en vond dat zo leuk dat ze zelf ook mee wilde doen.

'Het afgelopen jaar liep ik in de Heilig Bloedprocessie mee in de Sacramentsprocessie, het laatste deel van de processie. Ik loop als acoliet met wierook. Verder zorg ik ervoor dat alle deelnemers aan de processie de juiste schoenen bij hun kostuum dragen, dat zijn ongeveer vijfhonderd mensen.'

De dag zelf is voor veel deelnemers een reünie. Vanaf de woensdag na Pasen is men er elke week mee bezig geweest, acht weken lang iedere maandag- en woensdagavond. En in de laatste week zijn er op alle dagen pasavonden, behalve op tweede pinksterdag.

'Ik ben altijd volop bezig geweest met de voorbereidingen van de processie, zelfs in mijn studietijd. Ik vind het belangrijk om te zorgen dat de Heilig Bloedprocessie blijft bestaan. Niet alleen is het heel gezellig en goed voor de sociale cohesie, maar ik vind het ook goed dat de mensen de geschiedenis van hun plaats kennen. Boxtel is eeuwenlang een belangrijk bedevaartsoord geweest. Het verhaal van het bloedwonder van Boxtel wordt ook verteld tijdens de processie.'

De aanleiding voor de Heilig Bloedprocessie in Boxtel was een zogenaamd sacramentswonder. Lang geleden, in ieder geval vóór 1380, stiet een priester tijdens de mis in de Sint Petruskerk van Boxtel per ongeluk de kelk om. Hoewel deze gevuld was met geconsacreerde witte wijn, kleurden de vlekken op de doeken die onder de kelk lagen, helderrood alsof het bloed was. Priester Eligius schrok hier zo van, dat hij de doeken stiekem mee naar huis smokkelde om te proberen de vlekken te verwijderen. Hij waste ze zelfs in de rivier de Dommel maar niets hielp, de vlekken bleven duidelijk zichtbaar. Op zijn sterfbed biechtte hij het verhaal op. Hij stond toe het verhaal openbaar te maken en de doeken tentoon te stellen in de kerk. Men beschouwde de vlekken sindsdien als tekens van het bloed van Christus.

De processie, waarbij de doeken worden rondgedragen, bestaat uit zeven delen. De openingsgroep met tamboers en vendeliers, de Bijbelse groep met Adam en Eva, de liturgische groep die symbolen meedraagt voor het Heilige Sacrament, de historische groep waarin het verhaal over priester Eligius wordt verteld en uitgebeeld, ook de schrijn met de bevlakte doek wordt megedragen, dan volgt de Mariale groep, waarin het aangeklede Lievrouwenbeeld uit de kerk wordt megedragen. Hierna volgt de Sacramentsprocessie, waarin het allerheiligste met geestelijken, misdienaars en acolieten, burgerlijke autoriteiten, harmonie en het gilde meelopen.

REUZENCULTUUR

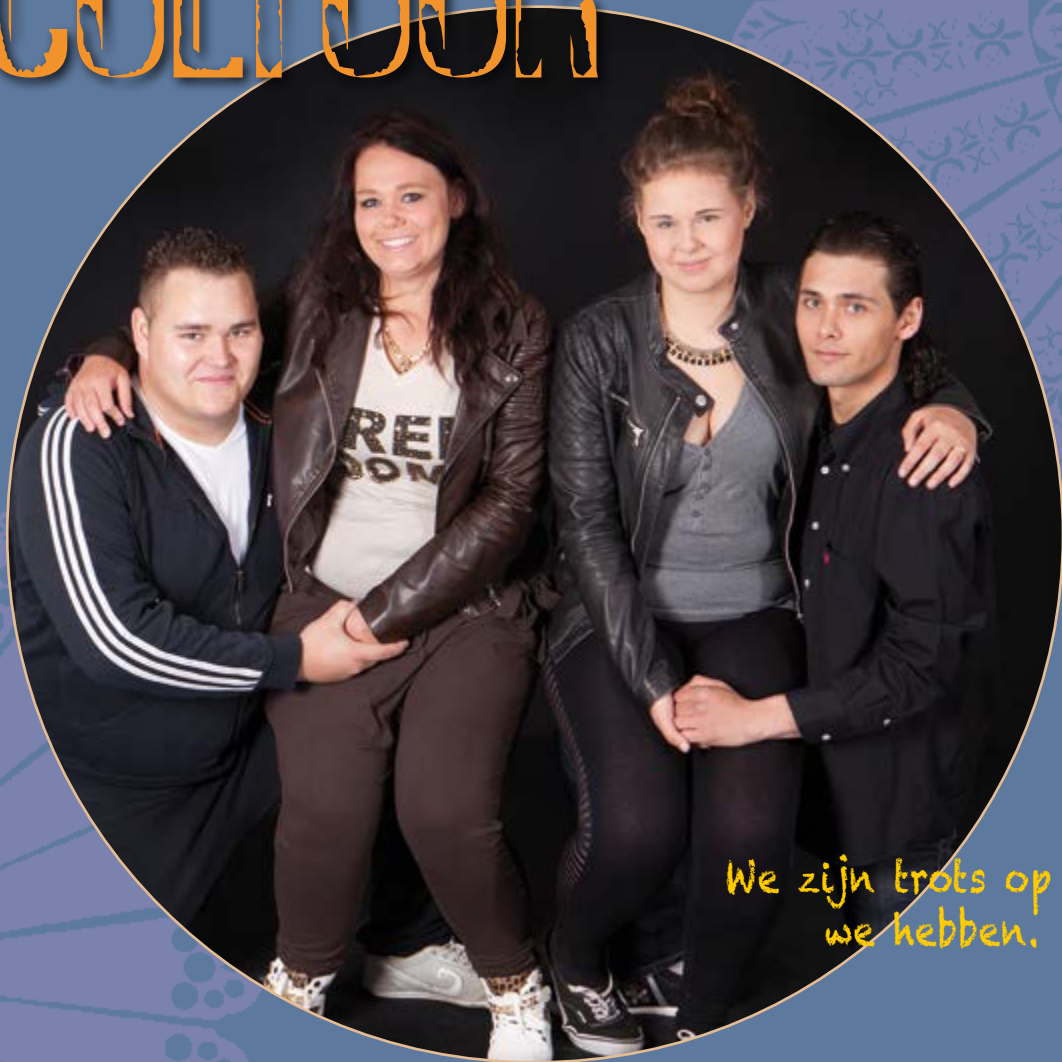
Als we kinderen krijgen, gaan ze zeker mee in de wandelwagen!

Antoine en Esmeralda Verbruggen zijn als echtpaar actief betrokken bij de reuzencultuur in Oisterwijk. Antoine was via een vriend van carnaval een keer mee geweest met de reuzen en was meteen verkocht. Zijn enthousiasme werkte aanstekelijk op zijn vrouw Esmeralda en inmiddels maken ze beiden deel uit van de reuzengroep. Esmeralda met de organisatie en de aankleding en Antoine is ook drager. Binnen hun groep is bewust gekozen voor een drager en niet voor een mechanische reus, omdat er op die manier veel meer interactie met het publiek mogelijk is. De vier reuzen zijn ieder ongeveer drieënhalf meter hoog. Het binnenwerk is op een traditionele manier van wilgentenen vervaardigd. De reuzen van de gemeente Oisterwijk worden nog echt gedragen door dragers. De reuzen wegen rond de veertig kilo. Er zijn verschillende dragers, die elkaar afwisselen. De een kan meer met de reus dan de ander. Antoine kan er ook mee dansen en probeert daar waar veel mensen staan ook altijd een mooie show te geven. Esmeralda vindt het jammer dat de reuzen in Nederland nog niet zo bekend zijn en probeert daar met de groep van alles aan te doen om er verandering in te brengen, onder andere door acte de présence te geven op de jaarmarkt van Oisterwijk. De sfeer rondom een reuzenmanifestatie is altijd gezellig en er is meestal een goede interactie met het publiek. De reus is belangrijk voor Oisterwijk, hij is het visitekaartje van de gemeente en zelfs in het buitenland kent men hem.

De huidige reuzentraditie in Nederland komt voort uit de ommegangen en de processies uit de Middeleeuwen. Die ommegangen waren een teken van groeps cultuur en kenden een vaste hiërarchie. Niet alleen reuzen maar ook andere al dan niet Bijbelse figuren werden meedragen, zoals een draak, het Ros Beiaard, een walvis of een kameel. De oudste nog bestaande reuzen in Nederland komen vooral uit het zuiden van het land, zoals Maastricht, Venlo en Roermond. De meeste reuzen in Nederland zijn ontstaan in de twintigste en de eenentwintigste eeuw. Nederland telt 29 reuzen, vier daarvan wonen in de Noord-Brabantse gemeente Oisterwijk. Deze reuzen heten Peer Paorel, Gèeselse Ermelindis, Heukelome Mie en Hendrikje het Monster van de Vennen. Zij zijn in het kader van de millenniumwisseling op 31 december 1999 geboren. Het viertal wordt in het openbaar begeleid door een groep van ruim zestig mensen, onder wie een aantal kinderen. De kleding van deze groep past bij de kleding van de reuzen. Van deze groep maakt ook een muziekgezelschap deel uit. De reuzen maken vaak hun opwachting bij lokale feesten en belangrijke gebeurtenissen.

WOONWAGEN CULTUUR

We zijn trots op wat we hebben.

Alexandra van Mil, Jan van Assendorp, André van der Haar en Shanna Willemse wonen allen op een woonwagenkamp. Voor hen is het samenzijn met familie het belangrijkste dat er is. Op de hoogte van elkaar zijn en voor elkaar zorgen, dat kenmerkt de mentaliteit op een kamp.

'Iedereen is welkom op het woonwagenkamp,' vertelt Jan, 'vooral als je de verloofde van een reiziger bent. Het hangt er natuurlijk wel een beetje van af hoe je zelf bent, maar gastvrijheid is voor ons erg belangrijk. Het woonwagenkamp waar ik ben opgegroeid, lag een stuk buiten het dorp. Ik ben zelf pas rond mijn veertiende voor het eerst in het dorp gekomen. De jongens daar waren eerst afhoudend, hadden allerlei vooroordelen over het woonwagenkamp en de bewoners: drugs, criminaliteit en dat soort dingen. Maar toen ze me eenmaal kenden en een keer waren mee geweest, wilden ze bijna niet meer weg. Zo leuk vonden ze het er.'

'Er wordt bij ons ook altijd extra gekookt,' vertelt André, 'voor als er iemand langs zou komen. Dan kan hij mee-eten. Iedereen loopt constant bij elkaar naar binnen, dat is gezellig. Maar wel de schoenen uitdoen bij de voordeur! Geen troep in de wagen. We zijn erg op dat soort zaken. We zullen ook nooit de afwas doen in dezelfde gootsteen als waar we tandenpoetsen. We zijn trots op wat we hebben. En we zorgen voor elkaar. Het is ondenkbaar om je opa of oma in een bejaardentehuis te doen, dat is een schande. Bij ons zal het niet gebeuren dat iemand weken dood ligt voordat hij gevonden wordt. Hooguit een half uurtje.'

In Nederland zijn er verschillende soorten woonwagenbewoners: de Roma en Sinti, kermis- en circusmensen (die niet allemaal meer in mobiele huizen wonen) en reizigers. Deze laatste groep is ontstaan uit mensen die in de negentiende eeuw noodgedwongen door gebrek aan werk zijn gaan rondtrekken. Zij trokken door het land om als scharenslijper, ketel-lapper, stoelenmatter of artiest in hun levensonderhoud te voorzien.

In 1978 verbood de Rijksoverheid het rondtrekken in Nederland en dwong de woonwagenbewoners op vaste plekken in grote centra te gaan wonen. Deze centra lagen op afgelegen plaatsen, weg van de bewoonde wereld. Hier wonen zij in sommige gevallen nog steeds in grote caravans. In de afgelopen decennia zijn er in veel gemeenten kleine woonwagenkampen aangelegd, waardoor de verstandhouding tussen burgers en woonwagenbewoners vaak sterk verbeterd is. De meeste grote centra zijn inmiddels gesloten.

De reizigers hebben in de loop van de tijd een eigen cultuur ontwikkeld waar zij erg aan vasthouden. Gastvrijheid, netheid, solidariteit en vaste rollenpatronen staan hoog in hun vaandel.

RIJDEN IN DAMESZADEL

Ik ben daar de jongste, maar het is zo'n gezellige groep dat dat niet uitmaakt.

Esther Oude Ophuis kwam al lang op de manege en kende Yvonne, de captain van de Vondelcarrousel, goed. Bij het rijden in de Vondelcarrousel zitten de dames in een dameszadel, in amazonezit. Ze zitten dan met beide benen aan de linkerkant van het paard. Aan de rechterzijde van de dame rijdt een heer. Enkele jaren geleden vroeg Yvonne of Esther een maandje wilde invallen. Sindsdien is Esther er niet meer weggeweest. Ze was lang vaste invaller en zit inmiddels in het vaste team, waar ze de jongste is.

Aanvankelijk deed het team van de Vondelcarrousel ook mee aan nationale wedstrijden, maar besloot daarmee te stoppen en alleen nog maar demonstraties te doen. Iedereen vindt dat veel leuker, omdat er dan gereden wordt voor toeschouwers die echt komen kijken omdat ze het leuk vinden.

Er wordt het hele jaar door iedere dinsdag geoefend. En een of twee keer per maand is er een demonstratie. De Vondelcarrousel is uniek, de enige groep die in dameszadel rijdt. In Engeland is het populair geworden door de televisieserie Downton Abbey, waar paardenliefhebbers vaak naar kijken, maar in Nederland is het niet zo bekend. 'Ik denk dat het mensen vooral aanspreekt omdat we opvallen, omdat we anders zijn. Ik ga er zeker voorlopig mee door,' zegt Esther.

Een attractief onderdeel van de paardensport is het carrouselrijden, waarbij een team van twaalf of zestien ruiters onder leiding van een commandant figuren rijdt op muziek. De carrouselfiguren worden op klassieke muziek vloeiend na elkaar gereden. In de choreografie wordt regelmatig iets vernieuwd, zodat het voor het publiek steeds aantrekkelijk blijft om ernaar te kijken.

In Nederland werd carrouselrijden in de negentiende eeuw beoefend als training van ruiter en paard en ter versterking van de rijdiscipline. De ruiters konden laten zien hoe goed ze hun paard onder controle hadden. In 1858 werd de Hollandsche Carrousel Sociëteit opgericht in Amsterdam. Aanvankelijk deden alleen heren mee aan het carrouselrijden. In het programma van de Manege van 30 maart 1864 werd voor het eerst vermeld dat een onderdeel van de carrousel, de Quadrille, werd gereden door 'Vier Heeren en Vier Dames'. De dames zaten daarbij in een dameszadel. In het seizoen 1883-1884 besloot het bestuur van de Manege tot oprichting van een aparte damescarrousel. Pas in 1919 konden dames lid worden van de Hollandsche Carrousel Sociëteit. In heel Nederland is het aantal carrouselgroepen zowel met junioren als met senioren toegenomen. De Vondelcarrousel, die in de Hollandsche Manege rijdt, is nog de enige groep die met dames in een dameszadel rijdt met heren aan hun rechterzijde.

ACHT VAN CHAAM

Bij heel veel wedstrijden waar je zelf rijdt, ga je daarna gelijk weg. Bij de Acht van Chaam blijft eigenlijk iedereen hangen.

Lot van Opstal en Maartje van Gestel, twee jeugdige inwoners van Chaam, vertellen enthousiast over hun betrokkenheid bij de Acht van Chaam, waar ze ook zelf aan deelnemen. 'Wij stemmen onze zomervakantie helemaal af op de week van waarin de Acht van Chaam wordt gereden, want wij willen dit hoogtepunt niet missen.' En zij zijn niet de enige inwoners van Chaam die dat doen. Het is elk jaar weer leuk er vrienden en familie tegen te komen, terwijl er ook altijd wel een bekende – of zelfs een familielid – meerijdt. Zij ervaren dat bij dit evenement sport en gezelligheid hand in hand gaan. Het gaat natuurlijk niet alleen om het wielrennen. Er is van alles om deze sportieve gebeurtenis heen georganiseerd: kermis, een podium met artiesten, een dj. Er is nu ook een Funklasse, waaraan mensen mee kunnen doen die nog nooit eerder een wedstrijd hebben gefietst. Dat geeft weer een extra dimensie aan de Acht van Chaam.

Lot en Maartje hebben herhaaldelijk meegemaakt dat mensen Chaam kennen door de Acht. Door de Acht is Chaam éénmaal per jaar een plek waarvan alles te beleven valt. 'Na de wedstrijden blijven veel fietsers en toeschouwers hangen omdat de Acht van Chaam gewoon een geweldig evenement is!'

Sinds 1890 worden er al wielervedstrijden in Chaam georganiseerd. In 1898 werd in Chaam de wielervedstrijden in Chaam en omgeving. De club organiseerde wielervedstrijden in Chaam en omgeving. De eerste Acht van Chaam vond plaats op 30 mei 1933 met een parcours van elf kilometer dat qua vorm leek op een acht. Dankzij deze vorm konden de toeschouwers de wielrenners regelmatig voorbij zien komen en hoefden de wielrenners niet te 'dubbelen'.

Na de Tweede Wereldoorlog groeide de Acht van Chaam uit tot Nederlands grootste wielersportevenement. Het werd de klassieker onder de criteriums. De deelname van goed presterende Nederlandse renners in de Tour de France zorgde voor extra publiek. Daarom besloot het Comité in 1968 om de Acht van Chaam definitief te laten plaatsvinden op de woensdag in de eerste week na de Tour.

De Nacht van Chaam ontstond in de jaren zestig van de vorige eeuw doordat oud-inwoners en familieleden al de avond tevoren naar Chaam kwamen en elkaar ontmoetten in de cafés. Zo'n tien jaar geleden besloot de organisatie de Dorpsstraat af te sluiten voor verkeer om er een groot straatfeest van te maken.

ZOMERCARNAVAL

Meedoen aan het Zomercarnaval is een manier van leven.

Dyonna Benett doet sinds haar vijftiende mee met het Zomercarnaval. In die tijd zat ze in een redelijk bekende dansgroep en tijdens carnaval werd deze groep door verschillende carnavalesgroepen gevraagd om vooraan te dansen. Elke groep heeft een andere sfeer, doordat het verschillende nationaliteiten zijn, die andere muzieksoorten gebruiken.

In 2015 was Dyonna zelfs Queen van carnavalesgroep Passionade en deed ze mee aan de strijd om de titel Queen Zomercarnaval. Uiteindelijk werd ze First Runner-up. Omdat je maar één keer mag meedingen naar de titel, daarom kiest de groep ieder jaar een andere Queen. Haar groepsleidster, Queen Zomercarnaval 2011, had alles geleerd in de groep van haar tante en met die kennis haar eigen groep opgericht.

Als Queen is het belangrijk om zoveel mogelijk mensen over het Zomercarnaval te vertellen. Er komt heel veel bij kijken. Je moet ook zoeken naar sponsors, want zonder sponsors kan je groep niet bestaan. Door de crisis dreigde het Zomercarnaval te verdwijnen. Dyonna hoopt dat dat niet gaat gebeuren. 'Tijdens het zomercarnaval is het mogelijk om problemen die er tussen verschillende nationaliteiten bestaan, even te vergeten,' vindt ze. 'Vooral omdat je gewoon samen kan dansen en gezellig doen. Wie houdt er nou niet van dansen? Het maakt mensen gelukkig. En bijna ieder jaar schijnt de zon, dat helpt ook. Het is één grote, geweldige, liefdevolle dag.'

Het Zomercarnaval werd voor het eerst in 1983 in Utrecht gevierd. Het daaropvolgende jaar werd het feest verplaatst naar Rotterdam. Het idee voor het Zomercarnaval ontstond toen studenten met een Arubaanse en Curaçaose achtergrond hun carnaval naar Nederland wilden halen, een traditie die zij van huis uit hadden meegekregen. De eerste editie trok al vijftienhonderd toeschouwers. Het wordt ieder jaar gevierd in het laatste weekend van juli. Sinds het ontstaan is het uitgegroeid tot een van de grootste zomerse evenementen van Nederland.

De straatparade, het hoofdevenement van het Zomercarnaval, bestaat meestal uit zo'n vijftientig carnavalesgroepen. Zij maken allemaal een eigen praalwagen, waarmee ze met dansers door de stad trekken. Het aantal dansers verschilt per groep, het hangt er vanaf hoeveel deelnemers je hebt of kan krijgen in je groep. Sommige groepen hebben een eigen Queen, die bovenop de praalwagen staat. Voorafgaand aan de parade wordt een verkiezing gehouden, waaraan de Queens van sommige groepen meedoen. De winnares van deze verkiezing mag bij de parade op de voorste praalwagen staan als Queen Zomercarnaval en is een jaar lang ambassadrice van het Zomercarnaval.

SINT-MAARTIEN

De sfeer die er hangt tijdens de optocht is bijna magisch.

Robert Prins werd aanvankelijk uitgenodigd om trompet te komen spelen in het vaste orkest van de Sint-Maartenvieringen Fanfare van het Vuur. De Fanfare van het Vuur heette in de eerste twee jaar (2011-2012) Fanfare 11-11. Hij kende de dirigent al langer, het was een soort familievriend en Robert had al eerder met hem opgetreden. Hij ging op de uitnodiging in, maar kwam er na een tijdje achter dat hij percussie leuker vond. Naast percussie ging hij ook rappen. Hij staat nu op het podium bij het eindfeest, terwijl de Maartensvlag gehesen wordt met een moderne variant op de traditionele sintmaartensliedjes: in een rap.

Het afgelopen jaar hebben zo'n tachtig kinderen op basisscholen de Sint-Maartensrap geleerd. Op die scholen maakten de kinderen lampionnen voor de optocht. Ze kenden de teksten al, dus ze moesten alleen nog leren hoe ze moesten rappen. Die kinderen hebben meegedaan aan het eindoptreden.

De grote lampionnoptocht in Utrecht vindt Robert een geweldige traditie: 'Mensen uit verschillende wijken van Utrecht komen allemaal samen en er sluiten er onderweg steeds meer aan. De sfeer die er hangt tijdens de optocht is bijna magisch, met al die lampionnen. Het is aan de ene kant het samen delen dat naar voren komt, aan de andere kant vooral de gezelligheid met elkaar.'

Martinus van Tours, die vandaag de dag Sint Maarten wordt genoemd, werd geboren in Frankrijk in het jaar 316. Hij werd al op jonge leeftijd soldaat in het Romeinse leger. Terwijl hij met het leger door het land reisde, gaf hij royaal geld aan de bedelaars die zijn pad kruisten. Toen hij op een dag geen geld meer had en weer een bedelaar tegenkwam, sneed hij met zijn zwaard zijn mantel doormidden en gaf hij de helft aan de bedelaar. De man verscheen later aan hem in een droom en vertelde hem dat hij Jezus Christus was. Hierdoor bekeerde Martinus zich tot het christendom. Nadat hij het leger had verlaten, werd hij monnik en later bisschop van de stad Tours.

Sint Maarten was een van de populairste heiligen in de Middeleeuwen. Ieder jaar op 11 november, de dag waarop hij begraven werd, gingen de armen met fakkels langs de deuren van de rijken om voedsel en brandstof te vragen.

In Utrecht, waar Sint Maarten de beschermheilige is, wordt deze traditie in een moderne vorm in stand gehouden. Het Sint Maartensberaad ondersteunt al jaren alle initiatieven die te maken hebben met de kernwaarden van de heilige: samen delen, saamhorigheid en naastenliefde. Niet alleen gaan de kinderen zingend langs de deuren met zelfgemaakte lampionnen zoals in andere plaatsen, ook wordt er een solidariteitsprijs uitgereikt en krijgen daklozen extra aandacht.

STAPHORSTER STIPWERK

Overdag werk ik als kraamverzorgster en in de avonden ben ik aan het stippen.

Lisette Bloemert kwam in aanraking met het bedrukken van producten met Staphorster stippen toen ze met haar moeder een middagje een workshop volgde. Dat vonden ze allebei zo leuk, dat ze zich daarna opgaven voor de eerste opleiding tot ambachtelijk stipper, van zes maanden bij Gerard van Oosten. Sinds ze hun diploma hebben ontvangen, zijn ze er op allerlei manieren mee bezig. Zo bedrukken ze bijvoorbeeld kinderklaren en T-shirts, maar ook telefoonhoesjes voor een telefoonwinkel. Dat laatste kwam min of meer toevallig tot stand. Lisettes ouders gingen naar de telefoonwinkel om hun abonnement te laten verlengen. Ze raakten aan de praat over het bedrukken van telefoonhoesjes met Staphorster stipwerk. De mensen van de telefoonwinkel werden daarop zo enthousiast dat ze naar buiten kwamen met een deal om hun producten daar te verkopen.

Overdag werkt Lisette als kraamverzorgster en in de avonden is ze aan het stippen, zo'n drie à vier uur per week. Het hangt er een beetje vanaf of ze opdrachten heeft. Verder verkoopt ze haar producten via hun Facebook-pagina.

'We houden de traditie in stand door modernere producten te bestippen. Ik ben bijvoorbeeld net klaar met het bestippen van een paraplu. We houden ons niet echt aan de traditionele kleurcodes. Bij de klederdracht werden donkere kleuren gebruikt als je in de rouw was en vrolijke kleuren voor gelukkige tijden. Ik gebruik juist graag vrolijke kleuren en verschillende ondergrondkleuren, zo bedrukken we bijvoorbeeld ook roze telefoonhoesjes. Vooral jongeren houden daarvan en bestellen ze. Ik vind het heel leuk om te doen en blijf hier zeker mee doorgaan!'

Frans Vloedgraven, eigenaar van een textielwinkel in Staphorst, begon in 1905 met de verkoop van handbedrukte stoffen in Staphorst. Op de markt in Meppel had hij een Drentse boerin gezien met een zwart jasje, versierd met witte stipwerkbloemetjes. Vloedgraven bedacht dat dit uitstekend zou passen in de Staphorster klederdracht. De fabrikant was Palthé uit Almelo, die exact dezelfde techniek en drukpap gebruikte als in de Middeleeuwen. De nieuwe mode sloeg aan in Staphorst en ook anderen gingen deze met stipjes versierde stoffen en stempels verkopen. Het stipwerk werd zo een wezenlijk onderdeel van de Staphorster klederdracht en volkscultuur.

In 1929 stopte Palthé met de verkoop van de populaire stof. De zoon van Vloedgraven ging hierop in de leer in Almelo en kwam terug met kennis over de technieken en met de benodigde materialen, zoals de stempelblokken, om stoffen zelf te kunnen bedrukken. Dat was het startsein voor de Staphorster productie van met stipwerk bedrukte stoffen. Staphorster vrouwen gingen in diezelfde tijd ook handmatig stoffen voor hun klederdracht versieren met stipwerk. Zij maakten met materialen die in huis voorhanden waren hun eigen stempels en ontwikkelden hun eigen motieven en patronen. In de loop der jaren heeft het handmatig thuis bedrukken van stoffen met stipwerk het machinaal drukken min of meer verdrongen.

Staphorster verftechnicus Gerard van Oosten ontwikkelde de afgelopen jaren nieuwe verftypen, gebaseerd op de traditionele verf, die geen giftige stoffen bevatten en in de wasmachine kunnen.

Erfgoed Jong

Erfgoed Jong is een platform voor alle jongeren die trots zijn op hun erfgoed, zodat we online en offline onze passies, kennis en ervaringen met elkaar kunnen delen. De thuisbasis is onze Facebookgroep, waarin we elkaar regelmatig verrassen met verhalen, filmpjes en foto's van elkaars erfgoed. Via onze online ankerplaats zoeken we ook naar kansen en ideeën om elkaar in het echte leven te treffen. Daarnaast zetten we tijdelijke denktanks in, die meedenken over initiatieven, projecten, vraagstukken en problemen die te maken hebben met jongeren en immaterieel erfgoed. We zijn nieuwsgierig naar mooie tradities, ambachten en rituelen in Nederland en nodigen alle jongeren met een passie voor erfgoed van harte uit om aan te haken bij Erfgoed Jong!

